

מלחמת יום כיפור – סיפור אישי – יזהר בוכמן

באמצע קורס קצינים, חופשה. יצאתי לרגילה ממצפה רמון ביום ו', 5.10.73 לאחר שבוע ניווטים. ב-12:00 הנחתי את התד"ל בביתי וצעדתי במרץ לביתו של ישי מנדל חברי מכיתה א'. הזוג מנדל כפי שניתן להבין, פולנים שעלו ארצה לאחר הקמת המדינה וכמו רוב יהדות אירופה גם הם ניצלו מציפורני הנאצים. ליאון האב הקים עם שותפים מפעל לכפתורים בבני ברק ושרה, האם, עבדה כפקידה בוועד הפועל של ההסתדרות ברח' ארלוזורוב. הזוג השתכן ברח' לסיך בצפון ת"א כמועדפים בעלי הפנקס הנכון ואף כזכות יתר של שרה מתוקף היותה עובדת ההסתדרות. חלקה הצפוני של ת"א התחלק למעשה לשני חלקים. החלק הצפון-מערבי נבנה בשנות ה-40 וה-50. החלק הצפון מזרחי נבנה משנות ה-60 ואילך. בשנות ה-60 המציאו את עמודי הבניין ומאז כל הבתים שנבנו, נבנו על עמודים כך שהקומה המפולשת (קומת קרקע) אפשרה להגדיל את שטח הגינה ובשלב מאוחר יותר שימשה לחניה (בחלקים הישנים של העיר נבנו הבתים ללא עמודים). ארבעת הבתים ברח' לסיך נבנו בדירוג והם היו בין האחרונים שנבנו ללא עמודים אם כי הצבתם בדירוג יצרה תחושת מודרניות. לזוג מנדל נולדה בת, חני ושנתיים אח"כ ישי, שניהם בלונדיניים, תכולי עיניים, לא חריגים במיוחד בחזותם באזור הזה אבל תמיד בלטו בנוכחותם ובדעתנותם ואף בשונותם מפני שמרבית תושבי הסביבה היו צברים או עולים ותיקים יותר שעלו ארצה טרם הקמת המדינה. ב(א)י ניסיון ההתערות בחיי הקהילייה ובמרקם החברתי הפגינו ההורים ריחוק מהילידים. אנחנו היינו השובבים או ה'פושטקים' בלשון המקובלת והם התנשאו כאירופאים מול האנשים הפשוטים האלה שאל שכונת מגוריהם נקלעה המשפחה. ילדיהם חני וישי נקלטו היטב בקרב חבריהם. הטלוויזיה הראשונה שנקנתה בשכונה הייתה שלהם ואני זכיתי מידי פעם לראות את I SPY - תכנית הטלוויזיה האמריקאית הראשונה שהוקרנה בארץ בשחור לבן כמובן. הצפייה בסדרה לוותה במתח רב. לא מהסרט אלא מחשש שמא יחליטו המנדלים לגרשני בטרם סיום הסרט ולכן ישבת קפוא בפינת הסלון מחשב את נשימותיי ומתאימם לאלו של ליאון. עדיף להצטרף אליו מאשר להילחם בו (את תאום הנשימות הפכתי למקצוע).

כמקובל בימים ההם פניתי אל עורפו של הבניין נעמדתי מתחת לחלון חדרו של ישי הצמדתי את כפות ידי בצורה כדורית אל פי ופלטתי את שריקתנו הקבועה שהייתה תוצר של נשיפה חזקה אל תוך המרווח שבין שתי הידיים ואצבעות מונפות. הנפת האצבעות אל על כשכפות הידיים נשארות צמודות. פטנט. לא שריקה רגילה שהסתמכה על שיר ידוע כלשהוא. מהקומה שלישיית והאחרונה הוציא לאון מנדל את ראשו: "ישי חזר לצבא ב-11:00. אוכזבתי וחזרתי לביתי..."

עוצר יציאות והקפצות מחופשה לא היו עניין חריג במיוחד בימים ההם. בצהריים נקראתי לאמנון עברון: "הנה הניירות, הנה המפתחות והנה רשימת התיקונים". לאחר שנים של שמרטפות שוודגתי ע"י משפחת עברון, דיירי הבניין שממול והפכתי לקצין הרכב שלהם. אלפא רומיאו מודל 64 ופיזיו 504 מודל 71. לפני הצבא ובמהלך חופשותיי טיפלתי ברכביהם: מוסכים וטסט. מאחר וחופשה הרגילה בפתח נקראתי לשרת את הרכבים. בערב נסעתי עם אורי לרמה"ש בפיזיו 504. נסענו לבדוק אצל יוני אילני מה קורה. יוני היה קצין בשריון וסברנו שהוא יודע, כשהגענו התברר שהוא הוחזר לצבא קודם לכן. נסענו בערב יום כיפור כי היינו צעירים בוטחים בעצמנו עם קמצוץ מרדני. חזרנו גאים ונקיים מהפגזות אבנים. שבת, יום כיפור, 11:00 האמבטיה האחרונה שעשיתי בחיי. מתחילות להתרוצץ שמועות, קיצרתי את האמבטיה, לא ויתרתי על ההזדמנות, לקחתי את הפיזיו

ונסעתי, כן, ביום כיפור לבית ליד מקום שיבתו של גדודי: 202. אף שנמצאתי בקורס קצינים ולא הייתי שייך לגדוד הרגשתי צורך ללכת למקום שהוא הקרוב ביותר לליבי. הפלוגות היו פזורות בכל הארץ. ש.ג., קצת שאלות מעט תשובות וחוזרים לת"א. לא הושכלנו. כשחזרתי כבר הגיע הטלפון שהכניס גם אותי לעניינים. רשת הגיוס הטלפונית פעלה במעגל בשיטת הפירמידה. אחד מודיע לשניים השניים לארבעה וכו'. נסעתי לרמת אביב להודיע ליעקב רוזן. נקשתי על דלתו ואז שמעתי חדשות ברדיו, ביו"כ!!! "כוחות צה"ל בולמים את התוקפים", ברבות השנים ובשיבושי זיכרון יעידו אנשים שהבינו שפרצה מלחמה. אני זוכר היטב שעד למחרת בבקר חשבנו שמדובר ביום קרב שבו האויב מפגז, מפציץ אנחנו משיבים אש ובתום יום יומיים השקט חוזר. בינואר 1973 ברמת הגולן היינו עדים ליום כזה. הסורים ואנחנו התקוטטנו תושבי הקיבוצים ירדו למקלטים, חלק מפלוגתי התכנס במוצבים וחלק אחר יצא לתמוך בישובים. לדעתי רק הדרגים הבכירים הבינו שזוהי מלחמה. התייצבתי ב-00:18, כנדרש בנקודת האיסוף רכבת ארלוזורוב, המתנתי עם עוד מספר חיילים עד 21:00 וכשלא הגיע האוטובוס האוסף החלטתי לתפוס טרמפים. ב-00:01 מצאתי את עצמי שוכב על ערמות לחם בארגז משאית שאספתני בצומת טללים שבאמצע הנגב. בסביבות 02:00 בלילה הגעתי לבה"ד 1. המחזה שנגלה לעיני היה מדהים (מדהים הייתה אז מילה נדירה השתמשנו בה רק במקרים מיוחדים). על מגרש המסדרים, זה שבימי שגרה גם לזבוב אסור היה לחצותו, ניצבו קומנדקרים, ארגזי תחמושת, עוקבי מים ועשרות חיילים. כן חיילים על מגרש המסדרים מתרוצצים מעמיסים ארגזים. זה כבר נראה רציני. התארגנו, אוטובוסים, סיני, ק"מ ספורים לפניי רפידיים ירדנו מן האוטובוסים ונשכבנו בפקודה פזורים בשטח. כוננות התקפת מטוסים, מטוסים מצריים במעמקי סיני?! ואז, הבנתי מ-ל-ח-מ-ה! את השבוע הקרוב העברנו בפסגותיו של מעבר הגידי כשאת מעבר המתלה המקביל תפסה פלוגה אחרת של בה"ד 1. המלחמות בשטחים פתוחים ונרחבים במקומות כמו סיני נערכים על צירי הדרכים, כבשת ציר, שלטת במרחב. מתוך מחשבה יודעים זאת נשלחנו לאבטח את המעברים האסטרטגיים הללו במרכז סיני ולהגן מפני אפשרות תקיפה מצרית. התקנתי את המא"ג על פסגת העמדה שאילתרנו במקום, קנה כלפי מעלה, רק שיבוא מעלי איזה מיג ואראה לו מי אנחנו... והוא הגיע! ביום שלישי שעות הצהריים נערך קרב אוויר כ-5 ק"מ צפונית לנו ויכולנו לראות ממרום שיבתנו מטוסים עולים יורדים מתפתלים אבל קשה היה לזהות מי יורה מי נפגע מי נמלט. בעודנו סורקים את הקרב הגיח פתאום, אבל פתאום פתאום מכיוון מזרח מיג 21, פאר מטוסי הקרב של הרוסים שסופקו ביד נדיבה למצרים וחלף במרחק של כ-20 מי מעל ראשינו, החריש את אוזנינו, הותיר לנו את ריח הדלק הנשרף במנועיו להתבשם בו וצלל מערבה אל תוך הוואדי שלמרגלותינו בתנועת כנפיים מזגזגות ומהירות ונעלם. לעולם לא עלה בדעתי שטייס יכול לטוס כך בצורה נועזת ורבת סיכונים. דומה היה לרכב שנהגו הצעיר חוצה נתיבים במהירות גבוהה מזו של פקק זוחל בנתיבי איילון. "אידיוט, יכולנו לצאת גדולים" אמרתי למא"ג וכיוונתי לעצמי אבל הוא ניצב עדיין בעמדתו, קנה כלפי השמיים ממתין לבאות, אבל לא היו באות.

והימים ימי שמחת תורה, בערב ארגנו מדורה יחד עם איציק גרינבוים שניהל את הצד המוסיקלי של הערב רקדנו כאינדיאנים סביב המדורה ושרנו "שמח תורה הא הא ושמח תורה הא הא". קינחנו בלוף.

באחד הימים קיבלנו חבילות וכשחייל אומר חבילה הכוונה לקרטון מלא חטיפים ודברי מתיקה. אף אחד לא חלם אז על נזקי המאכלים הללו. בכל קרטון כזה, מכתב. ילדי ישראל התגייסו למען החיילים, חינוכי לילדים, ממריץ לחיילים. זכיתי כמו כולם לקבל חבילה ובתוכה פתק מצויר מילדה אלמונית ואין שבוע שאינני מכה על חטא יען כי לא שמרתי את הפתק: "לחייל היקר, שתלחם טוב ותמות למען

המולדת", כמובן שהדף היה מעוטר בשמש, עצים וציפורים כדי שתוקל דרכי אל הבור... למזלי, המצרים לא מימשו את מבוקשה.

הישועה הגיעה בבקר ה-15.10.73 וינשטוק הופיע לפתע נרגש כולו: "לארוז את הציוד, להתכונן לתזוזה". קשה לומר שהתרגשותו אחזה גם בנו אולם האפשרות שנעזוב סוף-סוף את ציר הג'ידי – תעלת סואץ, עוררה תאים רדומים במוחנו. ניסינו לנחש ולדמיין לאן מועדות פנינו. ככל שהתקדם הזמן והאפשרות שההודעה על ביטול ההכנות לתזוזה בוששה להגיע עלו בדמיוני מספר רב של אפשרויות שאליהן נצעד-ננוע בשעות הקרובות. שמש סוף קיצית חיממה את החול סביב, שמיים כחולים – אשליה של חוף ים שלו, בילוי של שבת בשפת הים בתל-אביב, ניגוד מוחלט למה שעמד להתרגש עלינו בשעות ובימים הבאים. הגיעו הזחל"מים. זחל"ם היה כלי רכב מלחמתי משוריין ששימש צבאות בעיקר במלחמת העולם השנייה, כלומר גילם כ-30 ויותר וכך גם אמינותם, דפנותיו דקות ובנוסף גם גג אין לו, כלומר מדובר ברכב פתוח ולא בטוח. לדעתי אחזקת הרכבים הללו גרמה לנזק גדול מאוד לתקציב הביטחון. בהמשך נגלתה לעינינו 'זלדה', נגמ"ש אמריקאי מודרני שסימן קפיצת מדרגה לשנות ה-70, כלי רכב מלחמתי טוב עשרות מונים מהזחל"ם העתיק שלנו אבל כשזה מה שיש - זה מה שיש. כשעה לאחר שניתנה הוראתו של וינשטוק מצאנו עצמנו נעים על גבי הזחל"ם בטור שכלל ארבעה זחל"מים של ביי"ס לקצינים בדרך האספלט המחורר בתוכו של מעבר הג'ידי. תוך כדי נסיעה מהירה יחסית, עף אחד הארגזים שהיה קשור מאחורי הזחל"ם והתגלגל על הכביש הסבנו את תשומת ליבו של דובי והוא הורה לנהג לעצור. קפצתי מהזחל"ם ורצתי להביא את הארגז שהכיל ציוד אישי של אחד מהחברים. הגענו לכביש הרחב. פנינו צפונה לכיוון 'טסה'. כל זמן הנסיעה לא ידענו דבר על מטרת נסיעתנו. מלבד הידיעה על תחנתנו הבאה: 'טסה', שמו של בסיס צה"לי גדול. בכביש הרחב ראיתי את (כמעט) כל הזכרים של עם ישראל. משני צידי נראו שתי שורות ארוכות, מאות כלי רכב ורק"מ (רכב קרבי משוריין) חונים בצידי הכביש כשמסביבם מתגודדים אלפי חילי מילואים, מי מטפל ברכבו, מי עסוק באכילה ומי נח-ישן על מכסה המנוע של רכבו. טנקים נעו על החולות בצידי הכביש. הם יכולים. רק הם יכולים. על הדרך עצמה נעו בעיקר צפונה זחל"מים, קומנדקרים, רכבי קשר, רפואה, משאיות עמוסות תחמושת, מזון, תותחים מתנייעים ועוד. ההעדפה על הציר הייתה לרכב הלוחם. ראיתי שם את אותם כלי תחבורה שהתפרסמו במלחמות העבר, את 'תנובה' ו'טרה' ו'אוסס' ועוד רבים משמות בתי החרושת שעיטרו את דפנות המשאיות. חשתי לראשונה מהו כוחו של צבא, יכולתי לחוש את העוצמה הרבה הטמונה באנשים ובכלים אלו, שני טורים נייחים וטור שלישי נע באיטיות לאורך 40 ק"מ... עוצמה אדירה לפחות לגבי טירון שכמוני שכל השכלתי הצבאית החורגת מגבולות הפלוגה הצטמצמה לכל היותר לשתי"פ עם מחלקת טנקים כסיוע בעת אימונינו ופיקוד על מסוק בקורס מכי"ם. כל הדרך נעצתי את מבטי בטורים המופלאים שלצידינו, בחנתי כל פרט ופרט, כל דבר חדש וגם ישן שנקלט בעיני. 'טסה' נראתה כבר במרחק של 5 ק"מ, אנטנותיה נראו עוד קודם לכן. מצד שמאל, הוא צד מערב של הכביש הבחנתי במחנה קטן שהיה חבוי בין קפלי הגבעות. חלפנו על פניו וכעבור 3-4 ק"מ הגענו לצומת 'טסה' שהמתה כלים ואדם שנעו הנה והנה. נתקענו בפקק עצום וחלפה כמחצית השעה עד שסבנו על עקבותינו וחזרנו לכיוון שממנו באנו. למספר דקות נראה כי החוויה שחווינו בדרך לכאן הסתיימה ובה תסתיים כל תזוזתנו מצומת הג'ידי אולם מחשבה זו התבדתה ובהגיענו לצומת המחנה פנינו אליו, נכנסנו לשטחו ומבלי שהיות רבות תדלקנו, חימשנו והוספנו ציוד נחוץ על גבי הזחל"מים. סוף-סוף נדם קולם של הזחל"מים המטרטרים ורעש החיילים הרבים שסובו במחנה השתלט על האזור. הושבנו על החולות עשרות חיילי חי"ר. רב סרן שמוליק ארד ז"ל (שנפטר בשנת 2003) ניצב מולנו כשמאחוריו 'טלקים' - לוחות לבד כשעליהם נעוצים הפקודה, רישום המטרות, תצ"אות, מפות נוהלי קשר וכו' "אתם תיסעו אחרי הטנקים ותרכסו את מה שהם ישאירו לכם" (מן פקודת ששת ימים כזו) התוכנית: נסיעה שקטה על ציר 'עכביש' לכיוון התעלה עלייה לציר 'לכסיקון',

נסיעה צפונה וניקוי השטח בתפר שבין ארמיות 2 ו-3 המצריות כדי לאפשר מעבר נקי לצנחני המילואים של דני מט ויחידות סיוע אחרות לאזור 'מצמד', מוצב ששכן במקום חיבורם של צפון האגם המר הגדול ודרום תעלת סואץ ומשם, גולת הכותרת של המלחמה: הצליחה. מיקום הצליחה נבחר ע"י אריק שרון שנים קודם לכן בהיותו אלוף פיקוד הדרום. הרעיון היה שבמקרה של צליחה יספק האגם המר הגנה טובה יותר מאשר אזור שבו שטח יבשתי משני צידי הצליחה. הכוונה המרכזית במהלך, שבהמשך התברר כאחד המבריקים והגדולים בהיסטוריה הצבאית העולמית, שיש להיכנס בתפר שבין שתי הארמיות המצריות, אזור שנשלט מטבע הדברים באופן רופף, לצלוח את התעלה לנוע דרומה וצפונה וללכוד את כל הכוחות המצריים שכבשו רצועה של כ-10 ק"מ בתוך סיני לאורכה של תעלת סואץ, לנתקם ממקורות האספקה שלהם ובכך להכניע את הצבא המצרי. בסופו של המהלך ב-23.10.73 כותרה הארמיה השלישית בחלק הדרומי לאחר שכוחותינו הגיעו עד לעיר סואץ ובכך למעשה גרמו למצרים להסכים להפסקת אש מה גם שכוחות אחרים שלנו הגיעו למרחק של 101 ק"מ מקהיר. אנחנו יועדנו ללחימה ולכיבוש האזור הצפוני לאזור הצליחה, ממערב לתעלה. נחזור לתדריך, שמוליק ארד אמר "תרססו". בעיניי רוחי ראיתי מאות מצרים נסים על נפשם מערבה ואנוכי "מרססו" וממש סוף-סוף ירי אמיתי את אשר התאמנו לקראתו במשך שנתיים של אימונים וירי עשרות אלפי כדורים על מטרות דמות מקרטון, בניינים, תעלות, הרים, סלעים וכו'. ארד סיים את התדריך: "עיני כל עם ישראל נשואות אליכם היום!" המציאות בימים הבאים איששה את משפטו זה. בסיום התדריך פגשתי את צוקר, רפי צוקר שהיה סמ"פ שלי בצנחנים. שלושה חודשים קודם לכן סיימנו את מסלול הפלוגה. הוא קודם לפיקוד על פלוגה צעירה. רפי סיפר לי את סיפורי קרבותיו ומרדפיו אחרי חוליות מודיעין וקומנדו מצריים, אחז בידו קלצ' מושחם ששלל מגווית מצרי וליטפו בהנאה גלויה. הוא מצמץ בעיניו ללא הרף וניכר היה בו ששנתו נדדה בימים האחרונים, גם גומות מעוגלות מתחת לעיניו העידו על כך. התקנאתי בו על ששפר מזלו ובמקום לשמור שעות רבות בלילות על גושי הרים שוממים, נפל בחלקו להגיע לידי מגע עם האויב שלגבי היה קיים בדמיון ובצורת מטרות דמות מקרטון. "רוצה קלצ' עם כוונת לילה SLS"? הוא שואל. "כמתנה לא אך כשלל-בהחלט" אני עונה. חמישה ימים לאחר פגישתנו נהרג רפי בצידה המערבי של תעלת סואץ. בעקבות התדריך העברתי את המא"ג לדופן השמאלי של הזחל"ם, נוסעים צפונה, המצרים במערב והמא"ג מוכן למשימת חייו. הכנתי את שרשראות הכדורים ווידאתי את תקינותם, הכנתי עוד ארגזי פעולה המכילים אלף כדורים כ"א והודעת לי לעצמי: 'מוכן'. בליבי אמרתי 'אריק סעי'! כמו שאמר מוטה לבן-צור בפריצה לעיר העתיקה. אנחנו, כח הזחל"מים של בה"ד 1 צורפנו לכוח חי"ר של סירת שקד וכל הכוח הזה היה תחת פיקודו של אל"מ אמנון רשף, מח"ט 14.

ב-16:00 יצאנו מטסה לכיוון מערב. מבצע 'אבירי לב' יוצא לדרך. לאורך הציר משני צידיו עמדו מאות משאיות, קומנדקרים ואוטובוסים מלאי אספקה: מתחמושת ועד תפוחי עץ. מי שלא ראה את הדרך לא ראה את עם ישראל במלוא הדרו. נראה שכל חברות המזון שלחו את רכביהם כמו מסע פרסום, על הרכבים עומדים חיילי מילואים ומעבירים באופן ספונטני את מרכולתם, מעמיסים מכל הבא ליד. רק חבל שלא היה מקום בתוך הזחל"ם לכל הטוב הזה. הנסיעה התנהלה באיטיות כשעל הציר נעים מאות כלי רכב. באחת העצירות ראיתי. אם לשפוט על פי חיצוניותו הרי שהינו ממוצא מזרחי, בן למשפחה מרובת ילדים תושב אחד הפרברים התל אביביים. תיאור זה הינו השערה בלבד מפני שלא ירדתי לעומק היסטוריותו. כל המגע בינינו הסתכם במילוי ג'ריקני שמן ומים, העמסת ארגזי פירות וארגזי תחמושת ואולי אי אלו מילים בנוגע לאותה עבודה משותפת שהיוותה לנו אתנחתא בין קרטועי הזחל"ם. יתכן שהנ"ל התנהג כפי שהתנהג בעקבות המצב 'המלחמתי' ששרר סביב, אולם אין בכך כדי לגרוע אף לא במאית האחוז מן הרושם הכביר שהותיר הנ"ל בקירבי. יכולתי לראות את האהבה והנכונות. גבוה, רזה, פנים רזות ומוארכות, עצמות לחיים בולטות מעט, לבוש ברישול, בגדי עבודה צבאיים, סוודר

חוס מבצבץ מתחת לחולצה המוכתמת בסולר. שערו ארוך, מבטו נודד ממקום למקום נטול מנוח, עיניו מספרות על תכונותיו: טוב לב, פשטות, נכונות לעזרה, שלאחר מבט חודר הצלחתי לעמוד על טיבן ואכן, במשך הזמן התאמתו השערותיי אלו: בחור אלמוני זה, בשנות העשרים המאוחרות של חייו, מסמל לדעתי את הישראלי הפשוט והיפה. אותו אחד הנהנה לעצור ולתת ללא בקשת תמורה, המופיע תמיד ברגעים הנכונים כשניתן לספור את הכדורים שנותרו בשרשרת המאייג שלך, שהבטן מקרקרת ואין דבר להשביעה מלבד ביסקוויטים יבשים, כשאזל הדלק בזחל"ם והדבר גורם לך לחשוב על האפשרות הגרועה ביותר של נסיגה רגלית... (על אפשרות של הסתערות רגלית אינך מוותר). מקווה אני שאם נזדקק אי פעם לעזרה ולתמיכה כל שהיא במצבים דומים נקבלה באותה צורה ובאותה מידה כפי קיבלנוה מאותו אלמוני נפלא. בתוכו יכולת להבחין על נקלה במאמץ וברצון הכבירים שהשקיע עת דחף לדרגים הלוחמים אספקה חיונית. ערכו של כל דבר שסיפק לנו היה כפול מערכו האמיתי, בגלל העובדה שקבלת אותו בצורה חברית, בנכונות בלתי מוגבלת לסייע בהעמסת ארגזים, במילוי גיריקנים ועוד. נכונותו, רצונו, אהבתו ועזרתו לזולת הזכירו לי לעיתים את אותן דודות של הוועד למען החייל העושות את מלאכתן הנאמנה ברצון אדיר. רישומם של אותם רגעים שנתקלתי בו נחרטו בזיכרוני בצורה בולטת ומוצלחת עד היום, כשנתיים וחצי לאחר אותם ימים אני מתמלא בחוס בהיזכרי באלמוני הנהדר.

כשאתה נתקל במצבים קשים בעזרה ובדחיפה בצירוף טפיחה על השכם הנך מקבל מעין כמות קלוריות שאין באפשרותך לאומדן בצורה מספרית. מפגש כזה נותן לך דחיפה עצומה להמשיך ולדחוף קדימה, לא לעצור, לא להיכנע למאמצים וללחצים המופעלים עליך תוך כדי לחימה רצופה ומייגעת. תודעתי קיבעה את הבחור בכינוי: 'עמד'.

התיאור הנ"ל נכתב ב-1978. שנת 2010, ת"א, שכונת מונטיפיורי, אני מבחין בגבר מקריח כבן 60, הולך על המדרכה שממולי, הבזק: 'עמד!!' חציתי את הכביש נרגש כולי: "סליחה, איפה היית באוקטובר 73?!". "בסיני" הוא עונה. "מה עשית?" אני שואל. "אספקה". קלעתי!! הגיל נתן גם בו את אותותיו, שערו נשר, פניו נחרשו ורק מבטו ושפת גופו לא השתנו. שעה ארוכה החלפנו חוויות ואף סיפרתי לו את שכתבתי אודותיו. בקרוב יקבל העתק.

בדרך ראינו לראשונה את סימני המלחמה. בצידו הדרומי של הציר סוללת תותחים שלנו שהותקפה מן האוויר, שני תותחים פגועים שוכבים על צידם וסביבם שאריות ברזל מפויחות מפוזרות בשטח. לאחר כשעה, כשעברנו להערכת כ-10 ק"מ, ירדנו מהציר דרומה אל תוך דיונות הזהב של סיני כדי לא להתגלות לתצפית או מארב אפשריים של המצרים. הטנקים דוהרים קדימה ואנחנו מקרטעים אחריהם. השמש שקעה במערב והמראה היה נשגב, לילה חשוך, ירח מוסתר עננים ובמבט אחד קלטתי עשרות רכבי קרב נעים בשיירה, רעש מנועיהם נשמע למרחוק אך אורותיהם כבויים וענני אבק מכסים את המרחב. הנסיעה התנהלה באיטיות, לטנקים לא הייתה בעיה לשייט. אבל אנחנו, עם הכלים העתיקים נאלצנו לעכב את השיירה, מדי פעם נתקע איזה זחל"ם וכל השיירה נעצרה. באחת ההפסקות ירדנו לחלץ עצמות, לשתות, לעשן ויהודה ויינשטוק המד"כ (מפקד/מדריך כיתה בבה"ד 1) הוציא תפילין מאחד הפאוצ'ים בחגורו, נעמד באמצע המדבר, פניו לעבר ירושלים ובפיו תפילה חרישית תוך הנעת פלג גופו העליון קדימה ואחורה כמנהג המתפללים. ב-21:00 הגענו סוף-סוף לציר 'לכסיקון', פנינו צפונה וחיפשנו מימוש לריגוש. ציר 'לכסיקון' כמו כל הכבישים בסיני צר מאוד, נתיב אחד לכל כיוון, אין שוליים, לאורכו קווי חשמל, להערכתי הוא נסלל ע"י הבריטים כנראה על תוואי שנכבש עוד בימי התורכים ויתכן אף מאות שנים קודם לכן. 'לכסיקון', לילה חשוך ושקט ורק המיית הרכבים הנעים צפונה מפרה את הוד המדבר... בום! מתוך האפלה נשמעים לפתע קולות המלחמה, חיכינו וחיכינו והנה זה בא: עשרות אלפי כדורים, מאות פגזים, טילים נגד טנקים ונהמת הכלים הקבועה שהשתנתה לשאגת מנועים המתמרנים קדימה ואחורה מהר ולאט. המצרים שהתמקמו במרחב "החוזה

הסינית", שלנו הצוערים לא היה ידוע דבר קיומה טרם הקרב, זיהו את הכח הישראלי אם כי באיחור מפני שהכוחות הראשונים עברו את החווה שניצבה צפונית מזרחית לצומת טרטור-לכסיקון וכשזיהו, התחילו בירי אדיר אל כל הטור: הטנק הראשון שנפגע מטיל נעצר וחסם את הציר, הטנק שלאחריו ירד לחולות ממזרח וכשעקף את הטנק הפגוע, נפגע הוא ממוקש, פרס זחל ונעצר. בהעדר הזחל אין הטנק יכול לנוע והוא ממתין לקביעת גורלו ע"י טיל מצרי, הטנק השלישי ירד מערבה אל החולות עלה על מוקש פרס זחל, טיל וגם הוא סיים את חלקו במלחמה. גורל החיילים בתוך הטנקים נחרץ. למחרת ראיתי את תוצאות המפגש כ-15 שלדי טנקים ישראלים ומצריים ניצבים זה מול זה וזה לצד זה גם כלי רכב אחרים נמצאו פגועים בשטח שאינו עולה על גודלו של מגרש כדורגל. אנחנו נסענו על הציר צפונה ודרומה ושוב צפונה ושוב דרומה. דובי דקל הממ"ח (מפקד מחלקה בבה"ד 1) מפקד הזחל"ם ישב בחזיתו, המע"ד (אפרכסת) של מכשיר הקשר תקועה בין קסדתו ואוזנו ולמעט הוראות לנהג לא שמענו ממנו מילה כל הלילה. סביבנו שורקים אלפי כדורים, פגזים מתפוצצים משמאל מימין מלפנינו ומאחורינו. אנחנו שפופים בתוך הזחל"ם ממתנינים להוראות. במלחמת ארטילריה וטנקים אין לנו חיילי חי"ר תפקיד. מדי פעם הרמנו את הראש לראות מה קורה. באחת הפעמים זיהיתי ירי של רכבים אחרים לכיוון מערב למרחק כ-200 מ' לעבר תנועה חשודה בחשכה שהוארה מפגז שנחת שם. תנועה במערב: מצרים, שחררתי צרור קצר, שידעו המצרים שגם אני כאן, שותף למהומה. כ-40 מ' לפנינו מתנהל זחל"ם של סיירת שקד, פגז ארטילריה מצרי נחת בתוך הזחל"ם וכל מי שהיו בו נהרגו במקום פרט לאחד מיושביו, דני ירדני, שהועף אל מחוץ לזחל"ם נפצע וניצל. דני היה מ"כ בתחילת מסלול פלוגתי. במלחמה הוא סופח לשקד. בפגישה מאוחרת יותר הוא סיפר לי כי איבד זמנית את ראייתו ושמיעתו, שכב בבי"ח יומיים, אך לאחר שהתאושש ברח מביה"ח וחזר למלחמה. הכדורים שרקו, הפגזים נחתו, הרכבים נהמו ודובי שותק. יהודה שישב מאחורי הנהג הרים לשנייה את ראשו לצפות בנעשה וחטף כדור בראשו, נפל על הנהג ודמו החם שזל על הנהג שאינו מורגל בנוזלים חמים הניגרים על גופו צרח בהיסטריה. כמה דקות והוא נרגע. אני, שישבתי צמוד ליהודה הרמתיהו ומשכתיהו לאחור, שכוב על ברכינו כדי שלא יפגע שנית מכדורים נוספים. זיו ביגון שישב בקצה הזחל"ם ליד הדלת, פתחה וביחד עם אמיר אל עמי הורדנו את יהודה אל הכביש, ברגעים כאלה אתה נדרך לעזור לפצוע וחש חסין מכל האש הניתכת סביב. מחשבתך נתונה לעזור לנפגע והינך מתעלם מכל המהומה שמסביב. השכבנוהו על הכביש, שחררתי את קסדתו מראשו, ראיתי את חורי הכניסה והיציאה של הכדור בקסדה וכשהנחתיה על הכביש ראיתי את טיפות הדם מטפטפות מבעד לחורים. אחזתי בעורפו ודיברתי אליו, רוצה לוודא את מצבו ואולי לשמוע את מילותיו האחרונות לפתע הוא ניסה להזדקף "בוכמן אם יקרה לי משהו תודיע לאשתי ש..... " "יהודה זה בסדר אל תדאג". אלו המילים שהוצאתי לאוויר העולם ברגע כזה שבו אני חש ומודע: האיש לא ישרוד עוד דקות רבות אם כי מצאתי נחמה פורתא בעצם העובדה שהוא זיהני, כלומר, מוחו עובד. אמיר חזר לזחל"ם, זיו ואני כורעים, יהודה שוכב על הכביש, כדורים שורקים, פגזים נוחתים, רסיסים מתעופפים, 'איפה נמקם את בימת המנצח על התזמורת?'. יהודה הועבר לתאג"ד (תחנת איסוף גדודית): זחל"מים שעליהם ציוד רפואי ואנשיהם רופאים, חובשים, פרמדיקים. למזלו של יהודה התאג"ד היה סמוך אלינו ותוך 12 שעות הוא הגיע לאיכילוב, נותח וחייו ניצלו. בביקור שערכתי באיכילוב, כשבוע לאחר תום המלחמה ראיתי את ראשו תפור בחלקו העליון מפצע החדירה ועד פצע היציאה כ-10 ס"מ. הכדור עבר מ"מ ספורים ממוחו, הפצעים לחצו על מוחו והוא הוגדר נכה צה"ל, 65 אחוזי נכות, יד ורגל ימין מוגבלות אך העיקר האיש חי. חזרנו לזחל"ם סגרנו את הדלת והמשכנו בנסיעה קדימה ואחורה. המא"ג של רמי זרוק (זורע) ניצב בחזית הזחל"ם ושלי כאמור על הדופן השמאלית וכשאנו ישובים בתוך הזחל"ם נשארים הם, המא"גים, חשופים ובולטים מעל לזחל"ם.

יהודה נפגע בשעה 23:00 וכשעה לאחר מכן הגיע תורי. מאז פציעתו של יהודה נזהרנו שבעתיים מלהוציא את ראשינו החוצה וצפינו במופע האש והגופרית הניתכים מעלינו. ובמלחמה כמו במלחמה, פשטה השמועה שטילי השמל המצריים (רק מאוחר יותר נודע לנו שרוב הטילים הם מסוג סאגר) הנעים באוויר בתנועה סיבובית רבת רעש מפחיד, אינם מתפוצצים בפוגעם באדמה אלא ממשיכים במעופם עד פגיעתם במתכת, כלומר, זחלמ"ים, נגמ"שים, טנקים, אלה מטרתם היחידה. פתאום, צרורות כדורים במרחק סנטימטרים ספורים מעלינו, אחד פוגע במכסה הכדורים של המא"ג שלי, המכסה העשוי מאלומיניום ספג כדור שהתזו ממנו רסיסים שאחד מהם חדר לצווארי. המכה שספגתי לוותה ברעש עצום אותו חשתי באוזניי שהחלו לצלצל ולא פסקו עד היום, רעש רקע קבוע בתוך אוזניי, רעש המזכיר את הקול הבוקע ממכשיר הרדיו בתום השידורים בימים שהיו מסתיימים בחצות או בסוף יום הכיפורים, דקות לפני תחילת המשדרים ברדיו. מיששתי את צווארי ושוב חשתי את נעימותו של הדם החם על כף ידי. הוצאתי את תחבושתי האישית ובעזרת החברים נחבשתי. סוף-סוף מומש קשר הדם ביני ובין המא"ג שלו הייתי נשוי במשך המסלול בפלוגה ה' בגדוד 202.

תנועתנו הקבועה על הציר צפונה ודרומה נמשכה. הצצתי בשעוני: 01:00 בלילה בדיוק. באותו הרגע ניצבנו על הצומת 'טרטור'-לכסיקון' וממזרח הגיחו זחל"דים (זחל"מים משופרים בעלי מנוע דיזל) כשעליהם קשורות ה'זודיאקים', סירות הגומי הנערצות שעליהן התאמנו בכנרת במסלול הפלוגה. ספרתי כ-10 זחל"דים, אלו היו צנחני המילואים של דני מט שנסעו לכיוון התעלה לאזור הצליחה המצוי כק"מ וחצי ממערב לציר "לכסיקון". לא יכולתי להימנע מהמחשבה שהם נוסעים אל מותם מפני שאם אנחנו כאן נלחמים בטונות של עופרת ברזל ואש, מי יודע מה מחכה להם שם, בטח כמות כפולה ממה שאנחנו סופגים כאן. בדיעבד התברר שהמצרים לא חלמו על מהלך כזה ורק לאחר כארבעים שעות הם זיהו את נקודת הצליחה הבודדת שלנו, שלהבדיל מצליחתם שבוצעה במספר מקומות רב ודרכה העברנו לאחר מכן את כל צה"ל. בהמשך הגיע גם גשר הגלילים ולאחריו נסלל הגשר היבשתי. בכל מהלך הצליחה הלילית היו לצה"ל שני הרוגים, לנו, בלילה המקסים, היו מאה עשרים ואחד הרוגים ומאות פצועים! כאמור, נענו צפונה ודרומה על הציר כשחקנים בהצגת אש אדירה, לא ידענו את תוצאות המאבק שלנו ולא מה עלה בגורלם של הצולחים. כשעה לאחר מעבר הזחל"דים קשורי ה'זודיאקים' להטה האש. אל שריקות של מה שהתברר אח"כ כסאגרים, הצטרפו גם פגזי ארטילריה שחוררו את השטח שמסביבנו הפכו את המקום ללא נעים ביותר עלי אדמות. בתוך כל המהומה אנו ספונים בתוך הזחל"ים מביטים מידי פעם למעלה מנסים ללכוד בעינינו את הפגז האחרון שנראה אי פעם בימי חייו שיסתיימו תוך שניות אלא אם כן מזלנו יסיט את גוש חומר הנפץ הניתך עלינו מעט ימינה, שמאלה ואם אפשר קצת מאחורינו.

חשכה מוחלטת המוארת מידי כמה שניות מפגז מתפוצץ, נותבים שטסים מעלינו, רעש, אבק, המולה ו... זוג כפות ידיים אוחזות לפתע בדופן הזחל"ים מצידו החיצוני. ידיים! החרדה הראשונית הופכת לתדהמה כשבעקבות הידיים עולה מעבר לדופן חייל ולפני שהספקנו לזהותו שמא מצרי הוא פלט לעברנו: "חבר'ה תעזרו לי!" משכנוהו פנימה והשכבנוהו על ברכינו. בזחל"ים יושבים הלוחמים בשתי שורות כשגביהם מופנים אל דופן הרכב ופניהם אל פנים הרכב כך שהם יושבים אלה מול אלה ובהעדר מקום ישיבה, השכיבה על ברכינו היא האפשרות היחידה למי שרוצה להישאר בחיים, לא לחטוף איזה בדל פגז, כדור או רסיס (מחקי את המיותר). הבחור-טנקיסט שטנקו נפגע מעט צפונה מן הצומת, גורל חבריו אינו ידוע הוא רק הספיק לספר שזחל בין כל כלי המלחמה וכשיהיה זחל"ים ישראלי מיהר לטפס עליו והנה הוא כאן. על בגדיו ניכרו סימני חריכת פגז זרחן. דקות ספורות הספיקו לבחור להבין שחייו ניצלו והוא החליט החלטה לא רצונית כנראה שצריך לחגוג את הינצלותו מן התופת ופרץ באחת בבכי אדיר עד היסטרי. למרות צעירותנו ולחצינו נתנו לו להשתחרר אך השניות נקפו והבחור הפך את בכי השחרור לבכי מקצועי. "

די! הבנו". מספיק, יש די רעש ולחץ "שתוק כבר" אך הבחור בשלו. בהתייעצות מהירה בין ועד יושבי הזחל"ם הוחלט פה אחד להעניק לו סטירה. סטירת הרגעה. כך נפתרה בעיה אחת ונולדה השנייה: מי יתן לו את הסטירה? העברתי מבט מהיר על פני החבר'ה ולא הצלחתי לזהות פנים נחושות, מי שענינו רומזות על נכונותו לבצע את המהלך האכזר, הבחור געה, החבר'ה בהו ולכן בחרתי בעצמי לבצע את גזר הדין. הנחתתי על פניו סטירה שדומה יותר לסטירה מאשר לליטוף אוהב והבחור? הכפיל את עוצמת בכיו, "די שתוק" אך הוא בשלו. קיצורו של סיפור לאחר דקות ארוכות כמו שדקות יכולות להיות ארוכות ברגעי לחץ, הבחור הנמיק את החצנת עוצמת ריגשותיו. סידרנו לו טרמפ לתאג"ד. שהם ירגיעו אותו. הזמן זוחל לאיטו אש מאיימת חולפת מעלייך ללא סוף. כל מהלך חייך עובר לנגד עינייך (מאוחר יותר התברר לי שזוהי נחלתם של כל מי שעבר מלחמה וחש סכנה לחייו) הוריד, אחיך, חבריך, המורה יוכבד, ברוך, שרת הביה"ס שרדה בנו, משחקי הכדורגל בשכונה, בביה"ס, האהבה הראשונה, השנייה, השלישית, הבילויים, המכונית של אבא, הדיסקוטקים-שלושה, זה מה שהיה אז, סיורי הצייד בדיזנגוף, המכנסיים שקרעתי בילדותי בעת גלישה על מבנה הכניסה האלכסוני למקלטים הציבוריים ... סרט חיי. המולה מסביבנו ויוסי נקלבאום חורף. אמנם כבר אמצע הלילה אך מהומת האלוהים הזו אינה עושה רושם על הבחור היושב מולי ברכי בין ברכיו והבחור ישן! ולא סתם ישן, ראשו מוטח לאחור פיו פעור לרווחה כמאתגר את הפגזים 'בואו נראה מי מכם מסוגל לדייק ולשבור את שיניי לפני שיבצע בי וידוא הריגה'. דובי עדיין אוחו בקשתות, המע"ד עדיין תקועה בין רצועת קסדתו ואוזנו והוא שותק, כמו אחר שזכה ויש ברשותו טרנזיסטור והוא שומע שידור של משחק כדורגל ורק הוא יודע את המתנהל ואת התוצאות ואנחנו? 'אתם שבו בשקט אני פה המפקד'. וכמו שקורה מזה מיליארדי שנים - האיר הבוקר והביא עימו את ה-16.10.73. זיחל"מנו דרומה לנקודת ההתארגנות. חמישיות (מנות קרב), מים למימיות וסקירת נזקי הלילה. בתוך הזחל"ם דמו הקרוש של יהודה, בחוץ תד"לים (תיקים צבאיים נושאי ציוד נספח שאינו קשור ישירות ללחימה) מחוררים מרסיסים. זוג גרביי שאוכסן בתוך תד"לי ספג רסיס. הלכו הגרביים. הבזוקה של זיו שניצבה בירכתי הזחל"ם נקרעה מרסיס מזדמן. בדקנו את הציוד והנשקים והמתנו בצד הזחל"ם. פה ושם נמנום קצר. ברקע נשמעו הדי קרבות מאי שם ובחלוף שעות, הרעש התקרב. קרבות טנקים מעט צפונית לנו גלשו לאזורנו ופגזי טנקים החלו להפגין את נוכחותם סביבנו במרחקים הנעים בין מאה לאלף מטרים אך לאחר טבילת האש העסיסית שעברנו בלילה, מאה מטרים נראו לנו טווח בטחון מספיק, בנוסף למדנו מהתנהגותם של חיילי מילואים שהסתובבו בינינו והפגינו אדישות. הבנו, אל פחד. הסתבר שחברות תעשיית הנשק העולמיות קבעו את אזור הניסויים שלהם מעלינו ועלינו. התברר שאפשר להתרגל מהר מאוד לסדום ועמורה או שמא הייתה זו השלמת גורל כי בינינו, מה יכולנו לעשות? היום חלף באיטיות אך מטעמי שעמום, כשנערך קרב שריון מטרים ספורים ממך ואינך שייך לאירוע למעט העובדה שאתה יכול בחטף להגדיל את רשימת הנופלים או הפצועים, 'העסק' אינו מרתק שלא לומר משעמם, הזמן זוחל לו. הערב ירד והחל בהכנותיו לקבל את השבעה עשר בחודש. לאור נסיונינו הרב בעשרים השעות האחרונות, חשנו שאנו הולכים הלילה לקראת מהדורת אש נוספת, מפני שבלילה, מן המפורסמות הוא: יש עניין, הצגה ראשונה, שניה וכאן בסיני יש גם הצגה שלישית. שוב תנועה בעיקר צפונה. צומת "טרטור"- "לכסיקון" כבר איכלס כלי רכב רבים. להבנתי היינו אמורים להימצא כ-10 ק"מ צפונה אך לאחר ליל החווה שבו ספגנו כאמור אבידות כבדות ונזקים גדולים לרק"מים, עוכבו תוכניותינו אם כי המטרה המרכזית, צליחה ותפיסת ראש גשר בצידה המערבי של תעלת סואץ, הושגה. מילת הקוד 'אקפולקו' שמשמעה: צלחנו, נשמעה ברשת הקשר הפיקודית. הלילה חלף לאיטו, ההדים שנשמעו קרובים ומכיוונים שונים לא דמו במאומה לליל אמש. פה ושם שריקות ונחיתות פגזים, רעש עמום של רכבים במרחבים ובאזור שכולו מישור מקומט, העדר תכסית, עצים וכדומה מאפשר שמיעת רחשים ורעשים מטווחים גדולים. סביב הצומת עשרות כלי

רכב שונים מסמנים את מיקומם 'בעייני חתול' כחולים (פנסים זעירים). מי מתדלק, מי מתחמש, מי מעשן. רכב ישראל ופרשיו. לפתע חדרה משאית קטנה אל לב ההמולה. מן דהוא זיהה: משאית מצרית! הקרובים והזריזים קפצו מכווני נשק אל המשאית שנעצרה ומתוכה יצאו שני חיילים מצריים מבוועתים ידיהם מתוחות אל על ומבטם מסגיר את תחושותיהם: כן גם הם ראו את סרט חייהם: ההורים החברים והמורה פטמה ו... הסוף מגיע. הוא לא הגיע. השניים נכבלו ונלקחו. המאושרים זכו בנשקיהם כלומר, נשקיהם נלקחו על ידי השולפים המהירים וגורלם (של הנשקים) לא נודע עד עצם היום הזה. התארגנו לשינה. לצידנו ניצב אפל שקט וקודר מוצב "לקקן" הנטוש. ניסיתי לדמיין מה עבר על החיילים ששהו כאן בפרוץ הקרבות, האם נותרו גופות במוצב? האם הונף כאן דגל מצרי לפני מספר ימים? השינה במלחמה שונה במעט מהשינה בביתך: נעול נעליים, חגור בחגור הקרב (אפוד), נשקך מוצלב עלייך, קסדתך צמודה לראשך והמהדרין: קסדתם רכוסה על ראשם והם ישנים! תענוג.

יום חמישי-18.10.73 גם כאן בסיני השחר מאיר בבוקר. לאף אחד אין מושג איזה יום היום. בשחזור נרשמו הימים והתאריכים. יש כאלה שיאמרו שהזריחה והשקיעה במדבר היא אירוע חוויתי. חווינו. יפה יפה אך מוחך עסוק בלהכיל את אשר ראית ושמעת במהלך הימים האחרונים ומתכוון להמשך היום. והוא מגיע. נוסעים צפונה, ממרחקים נראים תמרות עשן כן, אלה מהשירים ומספרות המלחמה - תוצאות קרבות שנערכו ונערכים צפון-זרחה ממקומנו אבל זה אינו מרגש אם אינך נוגע, רואה או מריח, חושייך כהים לתופעות רחוקות מעין אלו. על הציר עשרות כלים נעים צפונה ודרומה אין כיוונים אחרים. אל תוך בור ענק בצמוד לציר נפל טנק שלנו ומנופים שונים מנסים לחלצו. דובי דיבר, דובי דיבר! "צריך לנסוע לראש הגשר לחלץ פצועים" מדללים מן הזחל"ם את נוסעיו לטובת האלונקות, דובי, זיו ואנוכי יוצאים לראש הגשר - "החצר" - "חצר המוות". שלושה שמות למקום אחד. החצר הוקמה בתקופת מלכותו של אריק שרון בפקוד דרום. סוללות עפר גבוהות, כ-8 מ' גובהן, תוחמות שטח מרובע כשאורכה של כל צלע כ-80 מ', ויוצרות מתחם מוגן מירי ישיר ומרסיסי פגזים הנוחתים מחוץ למתחם. סוללת העפר בצידה המערבי נשפכת אל מימי תעלת סואץ. הסוללה בותרה ביומיים הקודמים לטובת ראש הגשר, מקום שדרכו עוברים ויעברו בני ישראל במהלך ההיסטורי, הפוך ממסע אבותיהם, קדימה לתוך מצרים. המעבר עצמו הוקם בדירוג כך שמצרי הצופה ממצריים אלינו, אל סיני, אינו יכול לראות במבט ישיר את הנעשה בחצר. הדירוג נעשה עתה לאחר פריצת ראש הגשר ומעבר כוחות לצידה המערבי של התעלה. בצמוד לחצר שכן מוצב "מצמד" שננטש בתחילת הקרבות. סקרנותי בערה בקרבי מתתי לראות את המים הכחולים החוצים את המדבר, לראות מקרוב את המושג שעליו שמעתי מאז עמדתי על דעתי: תעלת סואץ אותה תעלה שידעתי כבר אז שלספס הצרפתי חפרה במשך עשר שנים והיא נחנכה בשנת 1869. בפינתו הדרום-מזרחית של המתחם מוקם התאג"ד שהפך מיד לבית חולים שדה. על פני השטח שכבו עשרות פצועים, גם מצריים, רופאים וחובשים צבאיים עסקו בפעילותם הנמרצת להציל חיים לייצב את מצבם של האחרים כל זאת תחת מטחי פגזים שנחתו סביב והעלו ענני אבק. רסיסים התעופפו לכל עבר ורק בנפול פגזים בתוך המתחם פסקה העבודה לכמה שניות אך עיקר זמנם הופנה לפעילות הקודש שלהם. על מהומת האלפים הזו פיקד סא"ל עטור זיפי זקן, חבוש קסדה פניו מאובקות ומראהו - כמו נלקח מסרט הוליוודי. "קחו את שני אלה" ציוונו החובשים במקום. מבט חטוף: שני מצריים. "לא לוקחים, תן פצועים שלנו", נתן. מחסור בפצועים לא היה אך לא קיבלנו פצוע. הרמנו את האלונקה אל תוך הזחל"ם. החייל השכוב באלונקה כוסה בשמיכת צמר צבאית, נעליו בצבצו מבעד לשמיכה. הבטתי בשרוכיו וחשבתי: הבוקר או אתמול או שלשום השרוכים הללו נשרכו בידי הבחור. את פרימתם יעשה כבר מישהוא אחר. הצצתי אל מתחת לשמיכה, דסקית, בן-דוד, את שמו הפרטי אינני זוכר, חשבתי על משפחתו שאינני מכיר, איך יקבלו את הבשורה? מי מחכה לו בבית? נשוי? רווק? ילדים? כשיצאנו

מהמתחם הבטתי אחורה וחשבתי "חצר"? "חצרמוות"! כשמו של החלק הדרומי של חצי האי ערב. קלעתי לתחושתם של רבים כשבמהלך הזמן אכן כונתה ה"חצר" "חצר המוות". הגענו לנקודת איסוף הפצועים הורדנו את ההרוג והנחננהו על החול צמוד לאלונקה אחרת, על האלונקה שכב חייל עטוף כולו בתחבושות, ראשו מכוסה במעין שקית לבנה כשחורים קטנים מול עיניו, אפו ופיו. הבחור נכווה קשה בכל גופו. חזרנו אל החברה ושיתפנו אותם בחוויותינו, זיק של קנאה ניבט מפניהם של אחדים יען כי צעירים וששים היינו. במסגרת נסיעותינו ב'שכונה' בין מוצב "לקקן" שעל גדות האגם המר הגדול ולמוצב "מצמד" שצמוד ל"חצר המוות" נקראנו בצהרי היום למשימה קלילה: טיהור "החווה הסינית". למעשה, שלושה חלקים לה לחווה: בתי מגורי העובדים, החלק הבולט: שני בתי המשאבות שנועדו לאספקת מים ותעלות החפורות בעורפן ובהן ניטעו כל מיני גידולי שדה. המיזם הזה, יפני במקורו, נקבע כשדה ניסוי לפתרון בעיית המזון ההיסטורית של מצרים שבורכה בעשרות מיליוני אדם והאכלתם של אלה הצריכה חקלאות מתקדמת שתרחק מימי מצרים העתיקה, תקדם כלכלית את תושביה ותוכל לספק את מזונם. חיילי צה"ל שכבשו את החווה במלחמת ששת הימים ראו כתובות ביפנית אך השכלתם בשפות מוזרות, קטנה. הם חשבו שמדובר בכתב סיני וכך הונצח שם המקום שלולא הקרבות הגדולים לידו, לא היה נודע לעולם דבר קיומו. שני בתי המשאבות ניצבו במרחק של כ-50 מ' זה מזה, גובהם כגובהו של בית בן ארבע קומות ובאזור המדברי והשטוח שבו הן ניטעו, בלטו הם למרחקים. מאחריהן, חושות, מבני חימר חד קומתיים שאוכלסו בזמני אי לחימה, עד 1967, בעובדי החווה. מזרחה להם, תעלות השקיה בשטח של כ-2 קמ"ר שהיוו את גילום הרעיון: פיתוח גידולי מדבר. צנחני 890 נתקלו ולחמו בחיילים מצרים שארבו להם בתעלות ובכך יצרו יתרון גדול על פני הצנחנים ההולכים בשטח ומהווים מטרה קלה. המחיר ארבעים הרוגים. להערכתי כשלוש מאות חיילים ישראלים נפלו באזור החווה.

קפצנו על הזחל"מים. למרות שתי היממות האחרונות עדיין רעבים היינו. נסיעה קצרה צפונה, פנייה ימינה ומולנו ניצבים שני המבנים המדוברים. השמש בגבנו, הראות טובה, נעצרנו במרחק כ-100 מ' מהמבנים, ירדנו מהזחל"מים, צעידה זהירה, כוח אחד פנה למבנה הצפוני ואנחנו בראשותו של איציק זמיר (ממ"ח בבה"ד 1) נכנסנו למבנה הדרומי. את תוצאות הקרבות באזור זה ידענו, חלק על בשרנו, חלק (צנחנים) שמענו ולכן ציפינו לקרב עסיסי. השארנו רתק והחוליה הראשונה ואני בתוכה נכנסה לחדר המדרגות. לבנינים, חלונות/פתחים גדולים, אלו לא בתי דירות ואפשר היה לראות על נקלה את הנעשה בפנים אבל תמיד צריך לצפות להפתעות. המתח עלה, הדריכות בהתאם, כך גם הזיעה. נכנסתי לחדר המדרגות כ-20 מ' אחרי איציק, נשק דרוך, אצבע על ההדק, מצפה כל שנייה להיתקלות... איציק, בהיותו ראשון, הבין במדרגה הארבעים שכנראה אין סרט והתנהג כבאימון, שפת גופו שידרה: אין. לא ירי, לא קרב, לא מצרים ולא בטיח. המצרים נסוגו קודם לכן צפונה והותירו אותנו מובטלים. איזו אכזבה. ביומני הקטנטן כתבתי:

"18.10.73, טיהרנו את 'החווה הסינית'. נחמד". רוצה לומר: אין דרמה. במסגרת הסובבת את כיבוש מבני החווה פעל כוח נוסף של סיירת שקד ומזלם בגד בהם, מטוס ישראלי שנשלח לרכך את ההתנגדות (שלא הייתה) הטיל פצצה לאזור ומרסיסיו נהרגו שני חיילי שקד.

קרב ה"חווה הסינית" נכנס להיסטוריה לצד מבצעים צבאיים מכובדים אחרים, שלישי רק לכותל המערבי ולצליחה, אחריה כיבוש החרמון אנטבה ועוד עשרות מבצעים אחרים.

כשירדה החשכה נשלחנו שוב ל"חצר המוות" לאבטח את הכוחות שם. כשהגענו ניתך על המקום כעניין שבשגרה מטח פגזים, קפצנו מן הזחל"ים והתפרסנו סביבו במצב של חצי כריעה חצי שכיבה אל מרגלות הדופן המזרחית של ה"חצר" מצידו החיצוני. ממזרח למזרחי. אל המרווח הפעור בין גופי לידי השמאלית הנשענת על שיפוע העפר חדר לו לפתע רסיס אימתני שנתקע בחול. זימזומו בדרכו אליי ליווני עוד ימים ארוכים אבל הוא בחר בדרך הטובה, להיתקע בחול עדיף מבשרו של חייל

יהודי. שהינו במקום מספר שעות, וכשנתקבלה ההוראה שבנו לציר "לכסיקון" כור מחצבתנו משכבר הימים, בסך הכל כביש משובש חסר שוליים, עם סימני דרך דהויים וכל כמה עשרות ק"מ, תמרור.

"כל אחד יחפור שוחה שתתאים למידות גופו, שינה רק על הגב לפי התור, חגור קסדה וכמובן נעליים - עליכם". ההסבר: חשש מפני פלישה מצרית דרך צפון האגם המר הגדול. חפרתי, התארגנתי, שכבתי וחיכיתי, המצרים לא הגיעו, הבית - כן. מה עושים הוריי? אחיותיי ואחי? מה עם כל החבר'ה? ישי, שוקי, אורי, יוסי? כולם גיובניקים אך געתה בי סקרנותי, אולי קרבו אותם אל החזיתות? אולי סיפחו אותם לסייע ללוחמים?

חלף הלילה. גם בבוקר הבא, יום שישי 19.10.73 זרחה השמש. מוזר לא? מלחמה ושמש? שמש זה יום זה ת"א ות"א זה בחורות, כאן דומה - שמש יש, מים כחולים, יש, רק שזה האגם המר. בהאיר השחר תמו ייסוריני. צולחים!! שלושה ימים ושלושה לילות קדחה במוחנו החידה, מתי צולחים? התארגנו, טסנו במהירות של 40 קמ"ש אל ה"חצר". בשעה 11:00 ניצב זחל"מנו האהוב אל מול גשר הדוברות, עצי הדקל המצריים ממתנינים לנו ממול, אפריקה - הננו! פניתי באופן אישי אל מרכבת האש שלנו, 'אל תאכזבנו, רק אל תיתקע לנו דווקא עכשיו'. כמה הזדמנויות יש לחייל לנסוע לחו"ל באמצע שירותו הצבאי?! בום בום ועוד בום קוטעים את רצף תמיהתנו אל כמיהתנו. המנוולים לא רצו שאנחנו, על הזחל"ם שאפילו מספר צבאי לא היה לו ואף לא סימן מזהה לטייסי חיל האוויר יחצה את התעלה! הילוך אחורי, היצמדות אל הסוללה שכבר הספיקה לקלוט אלפי רסיסים בשתי היממות האחרונות. ממתנינים. עשרים דקות ו... עומדות היו רגלינו בשעריך, אפריקה! הזחל"ם מתגבר על מהמורות השביל שנפרש לפני שלושה ימים והספיק לסבול כמה עשרות טנקים שהובלו בתחילה על ידי דוברות, מאתמול גשר דוברות.

גלגליו הקדמיים של הזחל"ם טיפסו על הדוברה הראשונה, הזחלים בעקבותיו והחלום מתגשם. מספר דקות ואנחנו נוחתים בקצה הגשר על אדמת מצריים. מרינס אנחנו! מרינס! (חיל נחתים, יען כי אין מושג כזה בצה"ל). תחושה אדירה. כל רצף המחשבות האישיות והלאומיות שניסרו במוחי בימים האחרונים התמקדו ברגע הזה. נהפוך את הקערה על פיה, נצלח את התעלה נאגף את המצרים נכתרם ונביא לכניעתם. אדיר. פשוט אדיר. אל התחושות הנ"ל הצטרפו גם מראות חדשים, צבעי האדמה זהים אך כאן עצים, ירק, גן עדן בגוון ירוק צהבהב, מים, מבנים של מחנות צבאיים, כלי רכב מצריים נטושים ובעודי בוחן את הסביבה בסקרנות יתרה, רעש משמים, מטוס מצרי נופל במרחק 500 מ' מאיתנו ופטריית עשן הירושימית צומחת בקצה גן העדן הזה. ציר "חבית" הוא המקביל לציר "לכסיקון". עלינו על הציר

ופנינו צפונה, לאיסמעיליה. לאחר מספר ק"מ מועט נכנסנו ל"סרפאוס", מתחם צבאי הבנוי מסוללות עפר, מבני מדבר חדי קומה, פה ושם רכב נטוש ומלחמה אין. תרנו אחר חיילים מצריים קיוונו לשמוע פקודת ירי אך השקט נשמר עד שלפתע וללא התראה חדרה משאית מצרית למתחם. כנראה שאנחנו מושכי משאיות טועות. מאחד הזחל"מים שהבחין בה ראשון נורתה אש לעברה. הנהג ונוסעו קפצו בבהלה תוך כדי נסיעה מן המשאית שהמשיכה בדרכה עד שנתקעה בסוללת עפר. החיילים המצריים? כנראה שנורו על ידי החיילים שהיו קרובים אליהם או שנלקחו בשבי.

התחלנו לטהר את השטח. רמי ואני מחפים מן הזחל"ם, שאר החבר'ה יורדים וסורקים את התעלות והמבנים. מאוחר יותר הבנו שאנחנו נמצאים בתוך מתחם רפאים. בדיעבד התברר לנו שיום קודם לכן התחולל בו קרב גבורה של צנחני המילואים שפרצו לפנינו אל המתחם ועל הקרב הזה קיבל אסא קדמוני את אות הגבורה, הצל"ש הגבוה ביותר. את שארית היום בילינו בתנועה בתוך המתחם שרוחבו כ-2 ק"מ ואורכו כ-3 ק"מ. לקראת החשכה התמקמנו במקום שולט שבקצה המתחם, גבעונת שקראנו לה גבעת הראדר והתארגנו לשינה. שלושה זחל"מים שיצרו מעין כוכב ניצבו גב אל גב כשכל אחד פונה לכיוון אחר לקדם את פניי הרעה. והיא הגיעה. שמירתי נקבעה לשעת חצות, משך השמירה שעה. בכל זחל"ם ניצב חייל אחד עומד צמוד למא"ג ותפקידו בחשכה לבלוש אחריי מסתננים

אפשריים שמא יגילו מהחורשה הקרובה או מכל כיוון אחר וכמו שראינו בשני מקרי המשאיות התועות, הכל אפשרי. טרם לכתנו לישון הגיחה מן החשכה קבוצת חיילים נושאת אלונקה, פנסי ראשם של מפקדיהם מנצנצים לזיהוי. הם הגיעו מכיוון דרום-מזרח מקום שלמעשה נשלט כבר על ידינו. הניחו את הפצוע ואלונקתו על החול ופנו לעיסוקיהם. הפצוע טופל על ידי תאג'דנו. אנו המשכנו בשלנו. שק השינה נפרש למרגלות הזחל"ם, יש לי שלוש שעות שינה חישבתי. שלוש שעות - המון זמן. זה שק שינה חדיש, רק בה"ד 1 התוודע אליו, בפלוגה קיבלנו שק שינה מבד שתמיד נשא בקרבו קוצים ולכלוכים שונים, לך תכבס שק שינה שתמיד נחשד הוא כנושא עקרבים ושאר זוחלי השדה ואולי אף את מחלותיהם של החיילים שהשתמשו בו שנים קודם לשימושך. רכסתי את הרוכסן, טבול כולי בחמימותו הנעימה של השק"ש, פניי לשמים, העוזי צמוד אלי (בנוסף למא"ג שניצב תמיד על משמרתו בדופן הזחל"ם) ולילה טוב. הספקתי לישון כמחצית השעה עד שזכיתי להשכמה ייחודית, שלושים ושנים פגזי קטיושה נחתו בקצב של אחד בכל שלוש שניות. הראשונים במרחק כמאה מטר מאיתנו והאחרים החלו להתקדם עד כדי חמישים מטר. המספרים הנ"ל משוערים הם. לא מדדנו ולא ספרנו, שחזרנו. עם השכמתי על ידי הפגז הראשון פתחתי את הרוכסן, כלומר ניסיתי לפותחו אך כמו שקורה ברגעי לחץ, הוא לא נפתח! בפגז הרביעי הבנתי שאין להתעקש עם הסרבן והתגלגלתי אל מתחת לזחל"ם ושם בקור רוח פתחתי. עד היום לא חולף שבוע שאינני נזכר באירוע הזה כלקח לרגעי לחץ בחיים. השתחררתי מהשק"ש מודה לנהגנו שלא נטל עצמאות ולא הבריח את הזחל"ם ממקומו כשאני תחתיו. זחלתי אל תוכו ומצאתי את יואב מרום ששכב מבוהל עד אימה. יואב, נחל"אי מקיבוץ צמוד כנרת ובכל נפילה גופו נרעד. לא הייתה באמתחתי אמירת הרגעה כלשהיא אז מלמלתי לעברו 'תירגע תירגע'. שמע אך לא הפנים. פגז אחרון ו... דממה, נותר רק ריח אבק השריפה והזיכרון. לא היו נפגעים בקרבנו. 32 הפגזים, שלו נחתו במרחק 50 מ' רחוק יותר ממקום נפילתם היו מגדילים את רשימת נופלי מלחמת יום הכיפורים בעוד כמאה חללים. קיבלנו הוראה להשאיר שומר על כל זחל"ם ולהתקבץ במורדותיו של נחל אכזב קטנטן כמאתיים מ' דרומית למיקומו על גבעת הראדר. נמרחנו על המדרון. אורגנה שוב רשימת שמירה שוב אני בחצות רק שהפעם כבר הגעתי ער לשעה היעודה וללא השק"ש ששנטש מתחת לזחל"ם ואף מעילי נותר גלמוד בתד"ל הקשור לדופנו החיצונית של כלי רכבנו הנאצל. בשעה 01:00 תמה שמירתי והערתי את השומר הבא, אבי גרודר. אבי גרודר היה מ"כ במח' 3 בפלוגת הטירונים שלי. בחור חביב אך נוקשה, רבות צפיתי בחיילי מחלקתו מתוזזים ללא הרף באתרי הטירונות השונים. שמו יצא למרחוק בעקבות אהבתו המיוחדת לטרטר את כל הפלוגה דווקא כשעמדה בתור לפני חדר האוכל בעיקר בארוחות צהריים ואנו תווזנו על ידיו, חובקי מסטינגי הפח הנודעים ונשלחנו להקיף עצמים בבסיס הטירונות בסנור כשבטננו משוועת להרגעה וכשנחה עליו הרוח נדרשנו לתופף על המסטינגים בקצבים משתנים. כן, לאינקוויזיציה קמו יורשים. זחלתי אל היורש, נקישה קלה על כתפו "אבי, אבי קום" אני לוחש "אבי קום" מגביר את קולי. "מה אתה רוצה?" שאלני היורש כאומר 'אתה לא רואה שאני ישן, אז למה אתה מפריע לי'. "אבי תורך לשמור". הואיל בטובו האינקוויזיטור לפקח עין אחת ולצוות: "בוכמן לך לשמור!" "אבל תורך" אני מנסה "בוכמן, זו פקודה!" ברגע אחד החזירני לבה"ד 1 הממושטר, משמעת ועוד משמעת, איזו מלחמה ואילו נעליים. חישוב מהיר ואני מגיע למסקנה שכשתיגמר המלחמה הנוכל הזה יכול להעיפני מהקורס, מילה אחת על סירוב פקודה ועוד במלחמה! נותרתי בעצבוני, העברתי במוחי את כל קללות ילדותי ובחרותי קדימה ואחורה, שבתי מבויש לעמדתי וכעבור שעה נדרשתי להעיר את הבא בתור אך מאחר ואבי הוא זה שידע את מי להעיר לא נותרה לי ברירה וניגשתי שוב לגופה "אבי, את מי להעיר?". "בוכמן, תפסיק להפריע לי" גער בי "שמרתי שעתיים גם במקומך ואיני יודע את מי להעיר" "תעיר את מי שאתה רוצה" יחכה, חכה' אמרתי בליבי אנחנו עוד ניפגש. שמרתי עד הבוקר. הלילה הזה

היה קר ומאחר ונותרתי במדרון ללא השק"ש וללא המעיל חפרתי בידי בחול כדי לספוג מעט מחומו לאחר שזכה הוא למנת שמש הגונה במשך כל היום.

יום שבת - 20.10.73, בבוקר אפריקאי, השמש עולה ומאירה את גבעת הראדר, נהגנו מוצא מחסנית ובתוכה נעוצה אצבע אמיתית של אדם בלתי ידוע. מנסים לפענח ומגיעים למסקנה כי זוהי אצבע ישראלית מאחר והמחסנית של FM רובה בלגי שעליו התאמנו בטירונות והיא שייכת ככל הנראה לחייל ישראלי שלחם כאן ביום האתמול. ממשיכים מזרחה לכיוון התעלה. היעד רמפת "פוקסטרוט", רמפת עפר הנישאת לגובה של כ-25 מ' מעל גדת תעלת סואץ. בפרוץ מלחמת ההתשה אי שם בשנת 1968 הקים צה"ל סוללת עפר לאורכה של התעלה כדי לאפשר פתיחת צירים נטול ירי מצרי מידי בוקר. גובה הסוללה כשלושה מ'. היו מקרים שהסוללה לא עזרה כמו מארב גדול שארגנו המצרים ב-30.5.70, כשבחסות אותה סוללה ארבו לפותחי הציר והפילו בהם חללים. ברבות השנים התברר שהתחכום אינו נחלתנו בלבד. המצרים הקימו מספר רמפות גבוהות שמאפשרות להם מרחב ראייה מעבר לסוללתנו ועד אל עומקי סיני. כיבוש הרמפה יאפשר לנו שליטה על חלק סיני הקרוב אלינו ועל השטח המצרי, בעיקר בשטח הצפוני שעדיין נשלט ע"י המצרים ובתוכו הדרכים המובילות לאיסמעיליה - מחוז חפצנו.

התנועה אל הרמפה, רגלית שכן השדות המפרידים בין סרפאום לתעלה - עטורי ירק, עצים, גידולים חקלאיים ועוד. אנחנו החי"רניקים צועדים בסבך במראה הלקוח ממלחמת וייטנאם ומאחורינו הרכבים המשוריינים. צעידה איטית בין שיחים גבוהים מאיתנו, פילוס הדרך בעזרת הידיים והגוף. איפה המציטות כשצריך אותן. הגענו אל עורפו של היעד. אורכה של הרמפה כ-70 מ' משני צידיה שביל עליה רחב מספיק כדי לאפשר עליית טנקים לעמדות בפסגתה. עלינו ללא אש וצפינו בהתלהבות אל סיני שממזרחנו. בתווך, תעלת סואץ במלוא הדרה ותכלתה. מפתיע עד כמה מימיה רגועים כשסביבה שדות קטל לרוב. מולנו, בקו ישר, מבני "החוזה הסינית" ובינם לבין קו המים וברדיוס של כ-3 ק"מ מאות כלי רכב חלקם עדיין בוערים, שרידים לקרבות שהתנהלו באזור בימים האחרונים, ההרגשה מצוינת - יש תוצאות למאמצים שעשינו. כיאה לקצינים בהתהוות חילקנו בינינו גזרות בציפייה להגעת חיילים מצריים הנסוגים מסיני לחלק האפריקאי של מדינתם.

שמוליק ויינפלד, מקלעוניסט, כלומר נושא נשק מסוג מקלעון שהוא רומ"ט משופר, אחראי על הטווח המגיע עד 400 מ' ואנוכי, המא"גיסט מקו זה והלאה. מיד התברר שהמצרים נסים בהמוניהם אך בטווח של 800 מ' ויותר כך שהם מחוץ לטווח היעיל שלנו. מידי פעם ראינו בטווחים קרובים יותר קבוצות נסוגות ומיד יריתי עליהם בטיווחו של רמי זורע שניצב מעלי עם משקפת והיה מכוונני: קצר יותר, שמאלה, ימינה... עד שפרצה מגרוננו "פגעת". בעיניי הבלתי מזוינות ראיתי חייל שוכב וסביבו תנועות חבריו, המשכתי בירי עד שנעלם הפגוע מאחורי תלולית עפר וגורלו לא נודע עד היום. שמוליק ניצב לידי ועיניו כלות, איזה חוסר מזל... "למה הם לא באים לגזרתי?". "הנה" נשמעה לפתע קריאה מפי אחד החיילים. מולנו בזוית ישרה הופיע לפתע ראש שחור מעל לסוללה שבסיני, הביט החייל המצרי ימינה ושמאלה ובראותו 'יודנראט', טס במהירות חתולית לכיוון המים במטרה לשחות לעבר הגדה השנייה. הנה נקרתה לשמוליק הזדמנות פז לממש את כל אשר למד במשך שנתיים, הרגע עליו חולם כל חייל קרבי לאחר מאות שעות אימונים מפרכים. צרור של 20 כדורים - כל המחסנית, נורה ממקלעונו של שמוליק, המצרי הרים את ידיו בתנועת ימינה ושמאלה ונפל על סף התעלה כשגופו על החול וידיו נוגעות במים. "פגעתי בו פגעתי בו!" צרח שמוליק. כאן המקום להבהיר, שמוליק הוא מסוג האנשים כשבהולכו בדרך ובראותו נחילי נמלים מתרוצצות במלאכתן, ירים את רגליו ויפסח עליהן, שמוליק יהרוג יתוש מטריד רק בהיסח הדעת ובשבוע שלאחר מכן יצטער על כך, אבל כשמגיע הרגע הדגול אין גבול לאושרו של חייל החווה את האירוע כבחינת גמר לאחר שנים מתישות. המצרי כאמור נפל על פניו (שנים הרבה טרם הפך "על הפנים" למושג נפוץ). שמוליק הניף ידיו אל על בתנועת ניצחון ועד שהורידן קפץ "ההרוג" על רגליו ודילג חיש אל מעבר לסוללה ונעלם מעיינינו. אם שמוליק היה באותו מעמד

אזרח בעל תפקיד, היה הוא מתפטר מיד בעקבות כישלוננו המר. במהלך היום התארגנו. הטנק הצמוד אלינו ירה מידי פעם פגזים בודדים לעבר מטרות בסיני שקלטו הטנקיסטים והחרישו את אוזנינו. עוצמתו האדירה של הטנק לא פגעה בגאוותנו. בגילאים הללו התנשאו מעל חיילי השריון כשקנה המידה המרכזי להשוואה בין החיילים בחיילות השונים היה מידת המאמץ, הקושי והסיכון שבהם נבנתו יכולתו של החייל וברור שראינו עצמנו – חיילי החי"ר בראש הפירמידה. התארגנו והמתנו... לא הרבה. האירועים רדפו אחד את השני. אתה יכול להעביר חיים שלמים ללא כל אירוע משמעותי, לשמור שגרה להתפלל למשהו שיצבע לך את החיים, שירגשך, שתוכל לספר לילדיך והנה כאן מלחמה שופעת אירועים. השמש במרכז השמיים רובנו צופים לעבר מרחבי סיני, מחפשים קורבנות והנה מגיע לו חייל מכיוון דרום, ממש מתחת לרמפה צועד לו חייל מצרי עם קיטבג על כתפו וקלצ'ניקוב מוצלב על גבו, חייל מצרי בודד נראה כמחפש את חבריו שנעלמו לו או נהרגו. החלק הדרומי היה כבר בשליטתנו אך הנה הפציע לו אותו חייל שרק רצה להגיע הביתה בשלום וכנראה גם השלים עם העובדה שהוא לבדו לא יוכל לעצור את הצבא הישראלי. שלושה חיילים בראשות אבי גרודר המיתולוגי ירדו מן הרמפה בצעדי קרב, בקנים שלופים ואצבעות על ההדק "ארפע אידק!" (הרם ידיך) צעקו לעברו כעשרים חיילים שכן בכל מלחמה המילים הערביות הראשונות שאתה לומד "הרם ידיים" ובצקה. החיל נעצר והרים את ידיו ובעשותו כך נשטט הקיטבג ונפל ארצה. בתנועה מובנית התכופף להרים את הקיטבג. "ארפע אידק!" נקראה בפנינו בשנית האפשרות להפגין את ידענותנו המופלגת בערבית. המצרי הגיב בתנועות "יאללה אל תעצבנו אותי" הרים את הקיטבג והעמיסו על כתפו. החוליה האמיצה החישה את צעדיה "ארפע אידק!" מקומי נשלח לעברו וכשהצטלבו עיניו של השבוי המתמהמה עם עיניו של המיתולוגי הרים הוא את ידיו, הקיטבג נשטט בשנית אבל המטרה הושגה. אבי גרודר הוריד את הקלצ'ניקוב הנכסף מעל גבו של החייל התמוה שלא נראה מבוהל כל כך מן המעמד. החוליה ביצעה את המוטל עליה קודם הקלצ', אח"כ בדיקת השבוי ומטענו, איזוק ידיו מאחורי גבו בפלנלית, הושבה על החול ויש לנו שבוי צמוד שנבחן על ידינו ובחן אותנו בסקרנות רבה. חפ"ש מצרי שככל הנראה פלאח במקצועו נתקל בצה"ל במלוא עצמתו: חיילי חי"ר טובים, טנקים זחלמ"ים, "מאייה מאייה" ביקש וזכה לשתות מי מימיה טפלים וחמים שגורגרו היישר לגרונו. אשכנזי קראנו לו, עיניים בהירות ירוקות שיער שטני מקורזל ומבט סקרן ובאופן מפתיע שלו עד מאוד. בזוית פיו בצבצו פצעונים כפצעי בגרות וזבובי האזור התכנסו סביב האתר ליישם את מהותם, מאחר וידיו קשורות מאחורי גבו לא נותר לו אלא לעוות את פניו פעם אחר פעם בניסיון לגרש את הזבובים, ניסיונות שצלחו לשניות ספורות וכמו שגילינו מאוחר יותר למעופפים המצריים אורח חיים שונה ממה שהורגלנו אליו אנחנו, בתשע עשרה - עשרים שנותינו. הם רבים מאוד, מטרידים מאוד ועקשנים מאוד, יעפים מרובים, מהירים וקטלניים. המראה גרר תגובות צחוק עדין מצד חלק מהחברי, השאר בלעו את צחוקם. ישב לו מחמוד, שאת שמו גילינו כפי שאתם תגלו בהמשך, סוקר את הישראלים בסקרנות בלתי נגמרת, שמש מעליו, טנק מימינו, חיילים סביבו, זבובים על פרצופו, "פי סיגרה?" מה זה "פי" לא ידענו אבל ברור שהתכוון לסיגריה, דיון קצר ומשחררים את איזוקו כדי שיוכל לעשן הבחור, וכפי שקראתי בעשרות מערבונים (ביל קרטור וכו') בילדותי הוא מצץ את הסיגריה ועישנה עד תומה בלהט הדומה לגמיעת המים קודם לכן. אכן נהנה מן החיים יותר מתמיד. בהמשך השארנוהו ללא כבילה, שני הצדדים חשבו, יודעים מה אפסיים סיכוייו לברוח מתוך ערימת החיילים החמושים והני"ל התאחד עם אויביו והיה כאדם שנקלע למקום בטעות ואומץ על ידי חיילים שבמקרה חלפו במקום. השמש חישה את דרכה להיעלמותה היומית, הצללים התארכו, ממערב סונוורנו, במזרח התחדדו הנופים, שמש אפריקאית עמדה לסיים את יעודה היומי כמדי יום מזה מיליארדי שנים כשהיא מותירה אותנו לסכנות הלילה. לא מאריות ופילים חששנו אלא מספארי צבאי שעלול להגיח מן החשכה. בררר... צרור ארוך נשמע לפתע. הירי של אחד משלנו לכוון מערב, הבטנו

לאחור, במרחק של כ-200 מ', ששה חיילים מצריים זינקו אל הקרקע. תלמידי כתה א' במגמת ערבית התעוררו וצעקו במקהלה "ארפע אידק"! בחשש מה התרומו הששה כשידיהם מונפות אל על "תעל, תעל הון!" (בוא הנה) צעק התלמיד המוצלח של הכתה שכבר למד את הפרק הבא בשפה הערבית. הששה שטעו בדרכם או שחשבו שאנחנו חיילים מצריים הגיעו אלינו בגבנו כשכולנו מרוכזים בסיני מחפשים קורבנות נמלטים, מזל שאחד מחיילינו היה ערני דיו כדי לזהותם, לירות צרור ולמנוע מצב בלתי נעים. הששה טופלו על ידי קבוצת חיילים ששהתה בחלקה הצפוני של הרמפה. מאחר והחשכה החלה לנגוס באור האחרון קיבלנו הוראה להסתלק מן הרמפה מחשש שנטווח או נותקף במהלך הלילה. שבעת המצרים נקשרו על דופן הטנק והשיירה נטשה את אתר הבילוי היומי – "פוקסטרוט" נותרה בשימונה, תפקידה הצבאי הסתיים לעד... כנראה. השיירה החלה לנוע לעבר חניון לילה במקום כלשהוא בין תעלת סואץ לתעלת המים המתוקים. האזור כאמור, חקלאי, דרכיו ברובן שבילים לבעלי חיים ובני אנוש. לא תכננו אותם לטנקים וכבר בתחילת הנסיעה שהתנהלה בכבדות שקע הטנק והיה צורך לחלצו. עמדנו תקועים בחשכה כשסביבנו עצים ענקיים שיחים סבוכים ובהרגשה - כל שנייה יקפוץ איזה תואם וייטקונג וישליך עלינו את אישו. לא קרה. את החשכה ואת נהמות הטנק ומחלציו חתכו בפתאומיות צעקות "מחמוד! מחמוד! תעל תעל מחמוד!" מחמוד, ה'אשכנזי' חתך את כבילתו, זינק מן הטנק ונעלם בחשכה חבריו שחששו שנקמתנו תהיה קטלנית צעקו לעברו אך הממזר נעלם. מובן שאף אחד לא נגע בחבריו שבבוקר נלקחו עם האחראים על השבויים למכלאותיהם. חילוץ הטנק נמשך במרץ ע"י ה'קתקל' - משאית טכנית שהיא למעשה מוסך נייד וגרר. כבל פלדה שנקשר בין הרכבים נקרע וניתז בעוצמה על הגורר ולמזלם של העוסקים בחילוץ אף אחד לא נפגע.

יום ראשון-21.10.73 - שבנו מערבה אל ציר "חבית" הציר המרכזי המקביל לתעלה בצידה המערבי, נסיעה, עצירה, נסיעה, עצירה, כוננות להתקפת מטוסים, השתחלנו אל צינור מעביר מים, כלום, שבנו לזחל"ם. נסיעה קצרה, צריכים לעזוב את הזחל"ם למעט שומרים על המא"גים, "ררנטיסט קדימה" נשמעה הפקודה. ויקטור כנפי היסס. ביקשתי לצאת במקומו. לקחתי ממנו את הרנ"ט (רובה רימון נגד טנקים). המשמימה הייתה המשך תנועה רגלית לכיוון גשר על תעלת המים המתוקים, כיבושו ואבטחתו. הגשר נמצא במבואות הכפר נפשה, דרומית לאיסמעיליה - עיר המחוז הגדולה, שניה בגודלה רק לקהיר. צעדנו על הכביש בשני טורים לפנינו נעו כעשרים חיילים ממחלקה אחרת, משני צידנו גיונגל אמיתי, עצים טמירים, סבכי שיחים עבותים, שדות שהנביטו צמחיה גבוהה. הליכה שקטה ודרוכה. שני ק"מ והגענו. בדיקה, הגשר נקי. שני טנקים ושני זחל"מנו מגיעים ומתמקמים. טנק וזחל"ם מעבר לגשר, טנק וזחל"מנו דרומית לגשר כ-10 מ' מהתעלה שכל רוחבה כ-30 מ'. מראות פסטורליים פה ושם פרה תועה, כבשים, תרנגולות גן חיות פתוח. לפתע, יריות בודדות. מצמרות העצים שמצפון לגשר נורים לעברנו יריות צלפים מצריים שכונו על ידנו בהמשך, 'הקופים', אין נפגעים. משיבים אש לעבר היורים הבלתי נראים. החשיכה יורדת, סידור שמירה. על הזחל"ם שומר אחד. על השביל הצמוד לתעלה, השומר השני, שוכב, מיקומו כ-5 מ' מקו המים וכ-10 מ' מהזחל"ם. כל השאר נפרשים בתוך שקי שינה בשתי שורות לצידו המערבי של הזחל"ם. תורי נקבע: מ-01:30 עד 03:00. בשעה היעודה זחלתי אל עבר שומר השביל ושיחררתיהו לשק"ש. מאחר והמא"ג שלי מותקן על הזחל"ם ואת העוזי העברתי לאחד החבר'ה שנשקו הושבת לקחתי את נישקו של קודמי, קלצ'ניקוב, כלי שמעולם לא למדתי לתפעלו, נשכבתי על השביל, חושך, דממה, רגע, איך יורים בדבר הזה? האם הוא דרוך? אין את מי לשאול למרות שהשומר שהחלפתי נמצא כ-15 מ' ממני, אם תזחל אליו תפקיר את השמירה. נאלצתי לשכב שעה וחצי כשידי האחת אוחזת בידית הדריכה וידי השנייה על ההדק - מוכן להיתקלות. הזמן זוחל לאט זאת יודע כל מי ששמר אי פעם. לפתע נשמעת 'ציאה' קרובה ותוך שניות נדלק מעלי נור תאורה בגובה כ-100 מ'. פצצת תאורה שנורתה ממרגמה מצרית. זהו רגע

שאתה מתחנן שהאדמה תבלע אותך. הלילה הפך ליום ואתה נגלה לעיני האויב, שוכב על שביל וממתין לסופך. פגז התאורה הבודד לא עזר למצרים, כוונתם הייתה לגלותנו, לא גילו. דקה ועוד דקה 'נו מתי כבר 03:00? היא הגיעה ומחליף אין. ההתלבטות הקודמת חוזרת על עצמה. להעיר את מחליפי, זה אומר לנטוש את השמירה.

החלטתי להמתין. ב-10:03 הגיע הממזר. עשר דקות=נצח. חברתי לחבריי השרועים למרגלות הזחל"מ. החלקתי עם בגדי ונעליי כנהוג אל השק"ש והפלגתי אל חלומותיי... בום! התעוררנו לקולות נפץ אדירים. מן הזחל"ם שמעבר לגשר נורו מאות כדורים והושלכו רימונים אל שנים עשר חיילים מצרים שהגיעו בחסות החשיכה עם ארגזי דינמיט במטרה לפוצץ את הגשר. החברה זיהו אותם ופלטו עליהם אש ככל האפשר ואפשר הרבה. אחד החיילים המצרים נפצע ודיבר עם חברינו במשך שעות הלילה שנותרו ממקום שיכבו. כל השאר נהרגו.

יום שני – 22.10.73, 10:06, שריקה ופיצוץ, RPG שרק כ-2 מ' מעלינו והתפוצץ בשדה שמאחורינו. זינקנו ממקומנו והתחבאנו מאחורי הטנק שלנו. החברה מהזחל"ם השני ירדו לבדוק את תוצאת הירי בלילה לעבר החיילים המצריים. התגלה הפצוע כשהוא גוסס. את המשך היום, בילינו מאחורי הטנק כשמידי פעם יורים ה'קופים' לעברנו, אך למזלנו אף אחד לא נפגע. על הזחל"ם ניצב שומר תורן לקדם את פני הרעה. לפתע זינק נהגנו אל הזחל"ם הניעו, שילב הילוך ונסע לאחור "היי, מה אתה עושה?" צעקנו לעברו. כשם שהחל בנסיעה המוזרה כך חדל הוא. עשרה מטרים, זה היה הספקו. עצר ושב אל צילו של הטנק המגן. לא חלפה שעה ופגז מרגמה נחת בדיוק במקום שבו חנה הזחל"ם קודם לכן! סיפור כזה לו סופר לי היה זוכה לתגובה צוננת "בחיידך". אבל, הייתי שם, ראיתי במו עיניי! נכנסנו לשגרת צליפות, ספונים בגבו של הטנק שאכן ספג כדורים לרוב, סיבה טובה להסתתרות הזו. פתאום שריקה, פיצוץ מחריש אוזניים, פגז מרגמה נחת על הטנק המקביל, זה שמעבר לגשר והמט"ק (מפקד הטנק) שישב בצריחו, נהרג. פינוי מהיר וממשיכים בשגרה. חוויה שאמורה לצמררד שהרי חיים של דומך נגדעו בזה הרגע מטרים ספורים ממך אבל האדישות כובשת אט-אט, שטחים נרחבים ברגשותייך. תוצאת היום: אין נפגעים מירי אך את נחת עוקצם של יתושי מצרים חשנו היטב והרגישים בינינו, ביתר שאת. נכנסנו לינפישיה שמצפון לגשר, כפר מצרי טיפוס, הדלות זועקת מכל פינה, אין מים זורמים, אין חשמל, ביוב ברחובות, כלומר בשבילים, חיות ובני אדם דרים יחדיו, ערמות חציר, גללי פרות. כל הסלט הריחני הזה ממוקם בתוך היער הסובב. מידי פעם חולף תרנגול מבוהל. הרדיו סיפר על התנהלות דיפלומטית באו"ם. סוכם על הפסקת אש החל מהשעה 19:00. ב-18:50 שמענו את הדי הירי האחרונים ממקומות אחרים. לילה. שמירה. שקט בכפר. בבוקר הגיע הרגע המאושר של שלושת השבועות האחרונים. הגיעו בגדים להחלפה, מצאנו משאבת מים ידנית בחצר אחת החושות, ומשובבי לב זחלנו אל מתחת לפיתחה ששכנה בגובה של 60 סמ' מעל הקרקע אבל המים הפורצים מלועה שימחו כל לבב אנוש. מקלחת! איזה אושר! את תחתוני השלכתי על גגה של החושה הצמודה ולא נודע כי באו אל קרבו, ריחם השתלב היטב בריחות העולם החדש שלנו ותפקידם עלי אדמות תם לעולמים.

יום ה' - 23.10.73, יפה ירקוני כיכבה אצלנו בקשר ועכשיו הגיע תורו של אנריקו מסיאס שאף הופיע באזור קרוב אלינו ממש. שמענו אך לא ראינו. השקט שירד עלינו לפתע שינה את סדר יומנו שהפך נינוח מאוד ובלט על רקע חוויות השבועות האחרונים. שמירות יום ולילה, שקט מתוח, מתוח מאוד, יש זמן לכתוב מכתבים ארוכים יותר הביתה. מים, עצים, מסילת ברזל, בעלי חיים, שמיים נקיים – פסטורליה אפריקאית. רק הברחשים המשיכו להציק אם כי התחלנו להתרגל אליהם. השגרה נמשכה יומיים בלבד.

ב-24.10 עוד התנהלו קרבות בגזרת העיר סואץ ושם התברר לי מאוחר יותר נפל ישי, ישי מנדל חברי הטוב מכיתה א'. בבוקרו של יום ה-25.10.73 התפנינו, כוחות אחרים החליפו אותנו ואנו, דרומה אל הגשרים חולפים בדרך על פני חלק מהמקומות שרק

מספר ימים קודם לכן כבשנו בסערות קרב גדולות. הנה הגשר והנה נפרש כבר עוד גשר וגם גשר יבשתי החל להיסלל אל תוך תעלת סואץ כשהוא אמור להוות סכר בין דרום וצפון התעלה. המתנו לתורנו לעלות על הגשר ו... רצה הגורל ואוטובוס מלא בחברינו לפלוגה חולף על פנינו לכיוון מצרים. חברינו מהפלוגה, אלה שנשארו מאחור ולא טעמו את המלחמה הזו, האמיתית שאנחנו היינו שותפים לה, מבטיהם נוטפי קנאה והם בולעים את המראות. חייל מילואים צילם אותי על גדות התעלה ונעלם. לימים נודע לי שבנו שירת כקמ"ן בבה"ד 1 ועד היום אני מחפש את התמונה היחידה שלי מאזור הקרבות. והנה אנחנו עוזבים את אפריקה, הרגשות מעורבים, שמחים על פרידה מהמתח שהיה מנת חלקנו בתקופה האחרונה אך מרגישים שעדיין נותר לנו כאן תפקיד. חט' 14 בפיקודו של אל"מ אמנון רשף, זו שהיינו מסופחים אליה סיכמה מאוחר יותר את חלקה במלחמה והתחקירים העלו שבמלחמת יום כיפור נהרגו תחת פיקודה 302 חיילים שהם כ-11% מכל חללי המלחמה! רק כיבוש "טרטור" - "לכסיקון" ו"החוזה הסינית" גבה 121 חללים! הנסיעה נמשכה כשעתיים, עצרנו כ-3 ק"מ לאחר מעבר הגשר. זחל"מנו ננטש מאחור ולא נודע גורלו עד עצם היום הזה (בטח שימש כמטרה לירי טנקים באזורי האימון של השריון). עלינו על כלי הרכב הנוח ביותר בעולם: האוטובוס. איזו רכות? איזה שקט? איזו נוחות? א-ו-ט-ו-ב-ו-ס! החשיכה ירדה, נרדמנו מיד, אפילו כבישי סיני המחוררים לא גרעו מאיכות שנתנו העמוקה כשלתע... פצצת תאורה, הרמתי את ידי להגן על ראשי מנפילת הפצצה ו... התעוררתי. 'הסיוט' היחיד שגרמה לי המלחמה. מצאתי את עצמי שכוב על ערימת קיטבגים כשראשי מופנה אל על, האוטובוס עצר הדליק את תאורת הפנים ואני נעורתי לאורה של הפצצה. הגענו למחנה ההנדסה בגידי. תמה המלחמה.

בה"ד 1. פריקת ציוד התארגנות ויציאה לאימון... יעד מבוצר. השתגעתי? הרגע סיימנו מלחמה אז מה זה, יעד מבוצר? כל החיים מתאמנים לקראת והנה היה ואנו שוב מתאמנים על מה שבצענו 'על רטוב' לפני שבוע! יום האימונים חלף ולמחרת כונסנו אולם ההרצאות, הגיעו כל מיני פונקציונרים ובראשם קצין שריון ראשי (קשנ"ר) של צה"ל, אל"מ מרדכי ציפורי. הותיקים, אנשי האצ"ל קראו לו מוטקה אך אצלנו הוא הפך למרדכי הרשע. "בצוותי החשיבה של צה"ל וכחלק מהמסקנות הראשוניות שלאחר המלחמה. הוחלט להעביר את פלוגתכם לחש"ן - חיל השריון". בום! אנחנו? שריון? תנו לחזור למלחמה ואל תעלו רעיונות עיווים שכאלה! מי ילך לשריון?! למחרת עזבנו את בה"ד 1. אחד הצוערים השליך רימון עשן מן האוטובוס ביציאה מהבסיס. נפרדו בתוך שלושה ימים מאפריקה, מסיני ומבה"ד 1 ונחתנו בגיוליס, בסיס שריון גדול מזרחית לאשקלון שם התוודענו למילה שמרגיזה אותי עד היום: ה-ס-ב-ה.

אני? בשריון? עדיף להתאסלם! לריכוך ההלם הביאו את אביגדור קהלני, "שריונר" ידוע שיקחה את החבטה שספגנו. לי היה ברור שהשריון יסתדר בלעדי, לא אני אפעיל טנקים, נולדתי ללכת לזחול ולמצות את המירב שבי. לא יקום ולא יהיה. קהלני עמד על ההבדל בין קצין צנחנים לקצין שריון וכחלק מהריכוך הפסיכולוגי אמר: "קצין טנקים צריך לדעת לדבר ולשמור על קור רוח, קצין צנחנים צריך את התכונות הנ"ל ובנוסף שתהיה לו גם הופעה מוערכת ע"י חייליו". לא עזר לו לקהלני, אותי לא שיכנע ואף אחד לא ישכנע. אין שריון ואין בטיח!

את התקופה הקרובה העברתי בשדות, ברחתי משיעורים שונים, לא עניינה אותי תובת (וי בשורוק) הטנק (החלק התחתון), זחליו, טווחי האש שלו תיפעולו ותיחזוקו. דגלתי בסיסמא הנפוצה באותם ימים: כומתה אדומה תחת אדום כומתה שחורה חיים שחורים. התחלתי במסע חזרה לגדודי האהוב 202. מרוב השיעורים נמלטתי ויצאתי לשדות המקיפים את הבסיס. את רוב השעות הללו ביליתי בריצה בשבילים שבין הפרדסים והשדות המעובדים שמרתי על כושרי לקראת חזרה מיידית למקורותיי. פה ושם נתקלתי בחקלאים ערבים ויהודים, אז לא חלמו על תאילנדים. בין היתר הגעתי לגבעה 69 שהתפרסמה בעקבות קרבות קשים שהתנהלו עליה במלחמת השחרור. חודש בגיוליס הסתיים. באף אחד ממקרי הבריחה לא נעשתי

גם כשהבחינו בהיעדרותי מחלו לי וככל הנראה הבינו את מצבי. כמסופחי שריון חדשים התחלקה האחריות בין מדריכי ג'וליס לקומץ מפקדינו מבה"ד 1 שמצאו עצמם כאחראי משמעת, מן רס"רים ולא קצינים מובילים ומדריכים נחויים. גם הם היו שבו"זים.

סיני, ציר צאלה 73, ההסבה קורמת עור וגידים, הנה טנקים, אמיתיים, אהלים, ההתארגנות ויהי בוקר. קור דצמבר מקבל את פנינו. מסדר. "להסדר ברביעיות!" צעק הסמל, רביעיות? מה זה צה"ל? התברר שיש צה"ל אחר. כפפתי את גווי, צמצמתי את גובהי לכדיי מטר ושמונים הזדנבתי אל מאחריי רביעיית החיילים האחרונה והמזל הצטרף אליי. כשכל הפלוגה הסתדרה ברביעיות תכננתי להצטרף בסוף לרביעייה קיימת ואם יתמזל מזלי לכולם תהיה רביעייה ולי חמישייה. חמישייה על טנק אינה אמורה לתפקד והחמישי, המיותר, ישאר לשמור על המאהל. החלק הראשוני בתכנית-צלח. החבריה יצאו לאימון ראשון ואני נשארתי לשמור על המאהל - תפקיד שבעברי נחשב כביזיון ולפתע הפך למשאת נפש. סלידתי מכל הקשור בשריון, מהמסטינג ועד הטנק הייתה אמיתית. שנים חשתי כנפגע הגדול ביותר ממלחמת יום הכיפורים לאחר אלה שנהרגו או נפצעו. ברוב הימים הבאים הצלחתי להימלט מהשיעורים ומהתרגולים פה ושם הצליחו להושיבני בתוך הטנק, לנהוג בו, לצפות מתוכו ואף לירות פגזים. קצר 100, ארוך 300 בסדר הבנתי - לא מתאים. באחד האמשים (סליחה קישון) זממתי לברוח מהמחנה להגיע לחברי שישבו אז מעבר לתעלה באזור העיר סואץ ותיחזקו את מוצב 'קילו' שהיה שותף לכיתור הארמיה השלישית של המצרים שנכלאו בסיני כשצה"ל מחזיק בכל העמדות המקיפות אותו ובהתערבות האו"ם שאפשר מפעם לפעם העברת אספקה לאלפי החיילים המצריים הנצורים - חלק מהישגי המלחמה, קלף חזק מאוד להסדרים שיבואו אח"כ.

בבוקר ווידאתי שישנם עוד אנשים במחנה האוהלים שלנו, חולים פצועים, יצאתי אל הכביש הצמוד, טרמפ ועוד אחד והנה אני חוצה את התעלה, חוצה לא צולח, המילה צליחה שמורה בעיני רק לאירועים מלחמתיים. בתום מסע של כשש שעות הגעתי למאהל, ששי, יחימוביץ' ועוד חבריה קיבלו את פניי. המאהל של מפקדת החטיבה שכן בסמוך. לקצינים הגבוהים ניתנו קראונים על גלגלים. חבריה חבריה אבל עתידי על הפרק. נגשתי לאהל לשכת המח"ט אריה צימל (ציודן). הבן אדם, אל"מ, מאות חיילים תחת פיקודו, האנשים בשטח אויב ואני רוצה לפוגשו.

אני שבמסמכי הצבא שייך לחש"ן והוא לחי"ר או חי"רם כפי שמכונים הצנחנים בתרשומות הצה"ליות. המתנתי שעות עד חצות ואז נכנסתי אליו, אמרתי מה שאמרתי (רוצה לחזור לצנחנים) "תפנה בדרך המקובלת של טופס 55 וכו' אני לא יכול להעביר חיילים מחש"ן לחי"רם". למרות גילי הצעיר ידעתי כבר אז להגן על עצמי מציפיות יתר והאפשרות שאאוכזב נלקחה בחשבון אז ובהמשך. למחרת חזרתי לצאלה 73 - בטרמפים כמובן. נראה לי שהייתי הטרמפיסט היחיד באזורים הללו. טרמפיסט במצרים, בשטח שנכבש זמן קצר קודם לכן. הפלוגה התקדמה בלימודים ובתרגילים, נאלצתי להצטרף לאימונים ואף שימשתי כמפקד טנק בתרגיל כלשהו. כשהגיע הקק"ש (קורס קציני שריון) לשלב תירגולי מפקדי מחלקות הבינו במערכת שאני באמת סרבן מתמיד ובשלב הזה נאלצו להכנע ושלחו אותי לג'וליס - מפקדת חש"ן. מג'וליס הפנו אותי לחרמ"ש וכך מצאתי את עצמי בחודש ינואר 1974 מתפקד כחפ"ש (חייל פשוט) בפלוגה ותיקה שהחזיקה את הקו החדש בסיני על פי הסכמי הפסקת האש, שנקבעו בשיחות קודם לכן כק"מ ה-101 על כביש סואץ-קהיר. פלוגה ותיקה כולם מכירים את כולם. השתכנו באוהלים באמצע המדבר ויצאנו מידי בוקר לסיוורים ולפעילויות שונות. נושא השיחה העיקרי של החבריה היה ניהול בתי מלון. מחצית מהחבריה על סף סיום שרותם הצבאי תכננו את עתידם ובאופן גורף חלמו רבים מהם על קריירת ניהול בתי מלון: אמצע המדבר-בתי מלון... כשלמדתי את המערכת ואת הנפשות הפועלות ביקשתי לצאת לקורס קצינים כשהמטרה להגיע לקורס קציני חי"ר ומשם חזרה לגדוד. לא חלפו ימים רבים

וברחתי לרמלה. ברמלה ישבה מפקדת הקצח"ר (קצין צנחנים ראשי שאח"כ הפך לקצח"ר, קצין חי"ר וצנחנים ראשי). הקצח"ר היה אל"מ עוזי יאירי שהשמועות על קריסת נפשו בעקבות אובדן ארבעים מחייליו ב"חוה הסינית" הגיעו לכל פינה בצבא. בקשתי להיכנס אליו לראיון למרות שאני עדיין חייל בחש"ן. לא חששתי ולא עלה בדעתי לסגת מנחישותי לממש את חלומי: לחזור לקורס קציני חי"ר בבה"ד 1 ומשם לחזור לחטי' 35 ולגדוד 202 שלי. עוזי קיבלני בקשב רב אם כי פניו העידו על מצוקת נפשו, סבר פניו חמורים, פיו קפוץ, מצחו חרוש, עיניו מכווצות-סימנים שלא כל כך העידו על נכונותו לשבור מוסכמות בצבא המנוהל על פי חוקים ונהלים קשיחים ביותר. למרות התיאור הנ"ל הושיט עוזי את ידו אל מכתבתו, שלף מחברת וכתב למפקד חטי' 460: "אם אפשר להעביר את החייל יזהר בוכמן..." נרגש מן המכתב (כמובן שצילמתיהו מיד) חזרתי לסיני תולה תקוות במכתב זה אותו העברתי לקשל"ח, אך ללא הועיל, האכזבה שבה לקנן בנפשי. מאז הימים הללו הגדרתי את עצמי כפגוע הגדול של מלחמת יום הכיפורים לאחר אותם אלפיים שבע מאות שנהרגו ואלפי הפצועים. לאחר חודשיים נשלחתי לחטיבה שישיבה אז בביר תמדה, מרכז סיני. הגעתי למשרדו של הקשל"ח עמרם עוזי ובקשתי ממנו להיכנס למח"ט: יוסי פלד, הקשל"ח ראה בי חיזור, מה פתאום חייל מוסב רוצה ללכת לקורס קצינים: נכנסתי מלא חשש למשרדו של יוסי פלד: "רוצה ללכת לקורס קצינים" אמרתי, "מה הבעיה?" שאל יוסי פלד את עמרם, "הוא מוסב" ענה עמרם (כלומר, יתכן ויברח מחש"ן). יוסי פלד: "הבחור רוצה קורס קצינים אז שילך!" עד היום אני מודה לו מידי בוקר על מילותיו אלו. בצאתנו אמר לי עמרם סע לפלוגה (שישיבה ליד טסה, כשעה וחצי נסיעה, ארבע שעות בטרמפים) ותמתין לזימון לבה"ד 1.

חזרתי לפלוגה ומשם נשלחתי לגדוד להזדכות על ציוד. הגדוד ישב גם הוא בביר תמדה. הגעתי הזדכתי ובחטף ראיתי גם את אהוד ברוג (ברק) יורד מאיזה טנק. ברק היה אז סא"ל, מג"ד 100. מהגדוד נסעתי לביתי סידרתי לעצמי יומיים חופשה, הנסיעה הביתה עניין של כ-12 שעות.

כשחזרתי לביר תמדה סברתי שממתין לי הזימון לבה"ד 1. שאלתי בגדוד, לא יודעים שאלתי בחטיבה לא יודעים, חזרתי הביתה. 12 שעות. למחרת החלטתי להשתכלל. טילפנתי לחבר שישב בגדוד והוא בדק עבורי "אין זימון עדיין". זו התשובה שקבלתי בימים הבאים. בפלוגה יודעים שאני בגדוד. בגדוד יודעים שאני בחטיבה. בחטיבה בטוחים שאני ממתין בפלוגה. כך נמשך הדבר 42 יום! מידי מספר ימים הייתי קופץ לביר תמדה להוכיח את קיומי, אומר שלום וחוזר לתל-אביב. למזלי עשיתי את הפעמים הללו בטרמפ אווירי שסידר לי אורי, חברי מילדות ששירת בבור של חיל האוויר בקריה וכך הפכו 12 שעות לכיוון אחד לשלוש שעות בלבד. באחד הימים הגעתי לטרמינל בלוד ולקראתי נהרו עשרות חיילים שזה עתה הגיעו בטיסה מסיני ובתוכם זיהיתי את רס"ן עמרם. תפסתי פינה נתתי לו לחלוף המתנתי דקות סבתי על עקבותיי, טרמפ לת"א והביתה חסכתי יום נסיעות. בסוף הוא הגיע, הזימון. הגעתי לביר תמדה לקחתי את התיק הרפואי שלי, חזרתי הביתה ולמחרת נסעתי לג'וליס ושם איזנו את מצב רוחי "עלייך להתייצב בבה"ד 1 ביום שישי עד השעה 12:00". זהו. קייטנת ה-42 יום נעלמה בשנייה. 42 יום של אזרחות והעדר משמעת. שערי צימח כשער מילואימניקים. הגעתי לבה"ד 1. חתמתי על ציוד וב-17:00 מסדר כוננות! צריך עמוד שדרה חזק כדי לעמוד בשינוי הקיצוני מבליין לחייל ועוד ביום ששי! הצטרפתי לפלוגה חדשה שמרבית חייליה צעירים ממני. הפלוגה רצה כבר מספר חודשים, הספיקה לעשות קו בחרמון ואף לאבד את הצוער קופרשטיין מהפגזה סורית. תם הקורס. הגיעו המיונים, קם דור שלא ידע את יוסף, הצוערים הטובים שנשלחו מהחטיבה חזרו, אותי אף אחד לא הכיר ואף אחד לא חיכה לי בגדוד וכך מצאתי את עצמי בוגר קורס קציני חי"ר שדרכו לחטיבת הצנחנים נחסמה. התכנית כשלה. חזרתי לגייס. דיברתי, ניסיתי, איימתי אך כלום לא עזר. אתה מסופח לחיל 'שנעלב' מעצם העלאת הרעיון שיש מישהו שלא מוכן לשרת אצלו. הודעתי לכל מאזין, "אם אינני חוזר לחטיבה 35, אני את תרומתי

לצבא סיימתי", כלומר אשרת בכל מקום שאוצב אך אעשה זאת בעל כורחי וכך זה יראה. בסופו של גלגול הגעתי לבסיס שריון בנחל שורק כשבמקום עסקו בהקמת חטיבת טנקים לאנשי מילואים. מונית למפקד מרכז גיוס בשל בקיאותי בקריאת מפות, תפקיד בתקן של סרן ואני סג"מ צעיר, עסקנו בהקמת מערך גיוס לאנשי מילואים מכל רחבי הארץ. שנה וחודשיים חלפו באיטיות. אמנם זכיתי לשבחים על תפקודי אך מועקת הנפש שלי לא פגה לשנייה. חבל. הכרתי את כל עולמם של הג'ובניקים והתוודעתי מקרוב לפערים הענקיים בין שרות קרבי לשרות בייתי.

יום ה' 13.11.75 השתחררתי, ביום א' 16.11.75 התחלתי לעבוד אצל גיגי, דודי בחב' הבניה 'אדגר' ברחוב טאגור שברמת אביב.